

jaarboek
1976 - 1977

HEBBEN MEDEGEWERKT AAN DE SAMENSTELLING
VAN DEZE UITGAVE

De heren: Hugo Arens
 Gerard Beirens
 Arthur Galland
 Paul Limpens
 E.H. A. Maes
 Etienne Quintijn
 Hubert Van Cauteren

VERSLAG OVER DE WERKING VAN DE KRING: DIENSTJAAR 1977

27 FEBRUARI: Bestuursvergadering in het gemeentehuis; datum wordt vastgelegd voor een jaarlijkse grote uitstap. Eerst werd Gent vooropgesteld, doch om reden van het «Rubensjaar» wordt het Antwerpen!

Bestuursteam wordt uitgebreid, en een spreker dient gezocht voor de statutaire vergadering. Tijdens deze vergadering wordt ook het idee naar voor gebracht om de «Friesche Schuur» als bergplaats voor de kring voor te stellen.

Ook willen enkele bestuursleden zich inzetten om het werkje van H. Vlaeminck: «Lokeren en Zele in humor» te bekomen voor de kring.

Vermelden we ook nog dat tijdens de maand januari de stichtende leden een schrijven ontvingen welke hun aandacht vestigde op het besluit van de statutaire vergadering van 19.3.1971 dat de lening bij de stichting omgezet werd in lidmaatschap tot 1976.

30 APRIL: Meiboomplanting in het park «Peeters»; deze meiboomplanting kende een groot aantal toeschouwers, doch rond 20 uur bleven de meizangers wat later weg. Wellicht was het koude weer er niet vreemd aan.

5 JUNI: Statutaire Vergadering in het gemeentehuis. De heer Hugo Arens sprak na voorlezing van de verslagen over: «Plechtige Communie als overgangsrite in het leven van de jonge mens». 24 aanwezigen hoorden het welkomswoord van de voorzitter. Na de verslagen nam de spreker het woord. Ruim een uur onderhield de heer Arens zijn toehoorders. Een reeks dia's fristen deze boeiende voordracht nog op.

17 JUNI: Bestuursvergadering in het gemeentehuis. De jaarlijkse uitstap wordt besproken. Als datum wordt 4 september genomen.

De voormiddag wordt besteed aan een bezoek aan de didactische tentoonstelling in het «Hessenhuis». Na de middag wordt dan een geleid bezoek gebracht aan het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten.

Ook wordt meegedeeld dat tijdens de vergadering van de Oostvlaamse heemkringen te Nevele (Gouwdag) Zele zich kandidaat gesteld heeft voor het inrichten van de Gouwdag 1978. Ook wordt gevraagd aan de bestuursleden zich in te zetten om nog foto's van de aloude processie te bewaren.

4 SEPTEMBER: «Rubensreis» naar Antwerpen.

In samenwerking met N.C.M.V. kwamen we aan een groep van 72 reizigers en reizigersters (!) om op een snikhete zondag deze tocht per bus aan te vatten. Met goed weder lukt alles gemakkelijker, en ook deze uitstap werd door elkeen goed bevonden. Was het bezoek aan het «Hessenhuis» zeer vlot verlopen dan verliep het geleid bezoek aan het museum met gedrang en geduw.

De twee gidsen deden hun uiterste best doch overal vinden we mensen met een snijdende stem. Een van de andere gidsen trachtte onbewust, daar zijn we zeker van, iedereen van zijn uitleg te overtuigen. En die mocht zich verheugen

in een zeer bijzonder stemgeluid! Toch was iedereen tevreden; we hadden immers zoveel schoons gezien dat kleine hindernissen vlug voorbij zijn en vergeten.

4 OKTOBER: Inrichten van een «Antiekfoor» met demonstratie van «Oude Beroepen». Naast een blokmaker, een mandenmaker, een borstelmaker (hij stal de genegenheid van het publiek), een Zeelse kantwerkster en een kunstsmeester stelde nog een vertinner het ambacht tentoon.

De «antiekfoor» vond gretig aantrok en zaakjes werden wel gesloten.

De zeer ruime belangstelling bleef zolang het weder «droog» bleef en het einde van deze antiekfoor liep toch uit tot vijf uur in de namiddag.

Ook kwam geheel onverwacht een lederbewerker zich aanbieden. Deze kwam dan ook een stevige belangstelling.

Fotografen kwamen hier zeker aan hun trekken!!

9 DECEMBER: Slotvergadering voor het dienstjaar. Een oproep om te zorgen voor de tekst van het jaarboek ging de eigenlijke bespreking vooraf.

1978 wordt het «Jaar van het Dorp». Zele wil dit niet ongemerkt laten voorbijgaan. Onder de supervisie van de Culturele Raad zal aan de meeste verenigingen een schrijven om medewerking gericht worden.

Naast de uitbeelding van landbouwwerk(tuigen) en oogstfeesten wordt ook gedacht aan oude beroepen, Zeelse pachthovenbezoek, geleide wandelingen naar benoemde «Velden» enz. Zeker wordt het iets moois. Allen meewerken is hier zeker nodig.

Vermelden we nog dat op zondag 4 juni '78 de gouddag van de O.-VI. heemkringen te Zele doorgaat.

H.V.C.

**«PLECHTIGE COMMUNIE ALS OVERGANGSRITHE
TOT HET VOLWASSEN LEVEN»**

Geachte Vergadering,

Het *opspeuren van de bibliographie* rondom dit onderwerp draaide echter eerder op een ontgoocheling uit. Ik ben tot de ontdekking gekomen dat dit onderwerp

1. tot op vandaag-de-dag bitter *weinig in de volkskundige belangstelling* heeft gestaan om welke redenen dan ook. Hierop zullen we verder een antwoord trachten te vinden.
Maar ook zijn we,
2. na ons over dit onderwerp gebogen te hebben, tot de conclusie gekomen dat een universiteitsstudent met belangstelling voor volkskunde hieromtrent een rijke licentie-scriptie kan tot stand brengen.

Wat de geschreven bronnen betreft vind ik:

1. Ophet eind van vorige eeuw enkele aantekeningen - artikels of bijdragen in de echte zin van het woord zijn het hoegenaamd niet, eerder wat zanterswerk of sprokkelingen — in de leidinggevende volkskundige tijdschriften van die tijd.
 - a. In Rond den Heerd XVI (1881) p. 67 is er een losse kanttekening over het «Bang maken van kinderen bij de Eerste Communie» onder de vrij losse titel: «Een allegaartje uit Antwerpen».
 - b. In 1886 verschijnt in «Daghet in den Oosten» II (1886) p. 113-114 een interessante aanbreng van een zekere P. Daniels, met als titel: «Ik verzaak het heidendom». In deze bijdrage — pak weg amper één bladzijde — bespreekt de auteur een eerste Communiegebruik te Guigoven in Limburg.
 - c. In 1890 behandelt Gittée in «Volkskunde» (1890) III p. 45-49 ditzelfde gebruik.
 - d. Een jaar later schrijft Van Caeneghem in «Volk en Taal» IV (1891-1892) p. 145-148 over: «De eerste Communiedag. Zijne verfransching».
 - e. In 1892-1893 schrijft A. Van Heuverswijn in hetzelfde tijdschrift V p. 129-132 over: «Rijken! Zorgt voor de eerste-communicanten van arme mensen».
2. Tot zover alles uit vorige eeuw. De 20^e eeuw is echter al even karig met informatie.
 - a. In 1913 vinden we een korte aantekening over een eerste Communiegebruik te Brugge. Annales Soc. Emulation, Brugge 1913, p. 331-332.

- b. Ook Gabriël Celis snijdt heel eventjes het onderwerp aan in zijn «Volkskundig Kalender voor het Vlaamsche Land», Gent, 1923, p. 28.
- c. Dat doet ook K.C. Peeters in «Eigen Aard», Antwerpen, 1946 (editie 1963 p. 373-374).
- d. In 1958 geeft Magda Cafmeyer haar boek «Van Doop tot Uitvaart» uit. Ook zij heeft het terloops over de «Communicanten», p. 34-35.
- e. In 1958 en 1960 behandelt ook E.H. J. De Brouwer zijdelings de eerste en plechtige Communie in zijn heemkundige bijdragen «Geschiedenis van Impe» (volksgebruiken bij plechtige communie), Het Land van Aalst X (1958), p. 1-95; en in DBijdrage tot de Geschiedenis van Denderleeuw» (Volksgebruiken bij plechtige communie), Het Land van Aalst XII (1966) p. 77-97.
- f. In 1961 verschijnt het boek «Volksleven te Wieze» 1900-1950. De auteur, prof. dr. J. Van Haver vermeldt ook eventjes iets over volksgebruiken in verband met eerste en plechtige communie.
- g. In hetzelfde jaar wijdt ook Luc Ebrard aan dit onderwerp een kleine studie en dit ter gelegenheid van de plechtige communie van zijn dochtertje Godelieve.
- h. Tenslotte vermelden we nog de bijdrage van O. Dekkers in het Liturgisch tijdschrift XXXVI (1952) p. 14-24 met als titel «Plechtige Communie». Deze bijdrage is wel niet in de eerste plaats volkskundig gericht, maar hoort mijns inziens toch thuis in deze bibliografie.

En dit is dan ook zowat het voornaamste wat in bijna een eeuw tijds over dit onderwerp werd geschreven, enkele her en der verspreide sprokkelingen in studies en dissertaties over het onderwerp «Van de Wieg tot het Graf» niet te na gesproken.

Wat kan nu de reden zijn dat over dit onderwerp zo weinig werd gepubliceerd?

1. Eerste communie en/of plechtige communie *zijn volkskundig geen uitschietters*. In de Nederlandse Volkskundige Bibliografie - Systematische Registers op Tijdschriften, Reekswerken en Gelegenheidsuitgaven, opgesteld volgens het classificatie-plan Hoffmann-Forayer komt het lemma eerste communie of iets dergelijks niet eens voor. De bijdrage van Gittée in Volkskunde wordt geklasseerd onder: D. Christelijke Volksdevotie en Heiligenverering 6. Handelingen en Gebeden, op zijn beurt onderverdeeld in:
 - a. Gebeden
 - b. Bedevaarten
 - c. Processies &
 - d. Andere Handelingen. En precies hier bij «Andere Handelingen» vinden we het volksgebruik bij de eerste communie dat Gittée beschrijft, ondergebracht. Naast enkele andere bijdragen waar men niet goed weg weet.

2. Het is ook zo dat men bij de *religieuze volkskunde steeds veel meer zijn aandacht toegespitst heeft op Similia Similibus*:
- heiligenverering: H. Blasius, H. Clara, H. Leonard, H. Herman;
 - gewijde voorwerpen: vb. rol v. paasnagel (kwaad te weren);
 - bedevaarten en processies.
- dan eerste of plechtige communie wat men in essentie als een louter kerkelijke gelegenheid heeft beschouwd — wat het in feite ook is! — zonder enige aandacht naar voor te brengen voor de volkskundige franjes er rondom.

Toch hoort dit onderwerp thuis in de volkskunde èn in de «Volkskunde der Gegenwart». *Het loont de moeite dit onderwerp te bestuderen*

- zoals het zich vandaag-de-dag aanbiedt, en
- ook is het wenselijk een blik terug te werpen en terug te gaan tot het verleden, de verspreide scherven te verzamelen en ze tot één aanvaardbaar geheel aan elkaar te lijmen.

De directe studies over ons onderwerp zijn — en we betreuren het — uitermate *schaars en missen ook diepgang*, maar toch stippen we als *positieve punten aan*:

- dat we er iets in weer vinden voor elk van de *vijf Vlaamse provincies*; en
- dat er in onze *volkskundige musea heel wat «survivals» of «overleefsels» zijn*, die ons toelaten een vrij behoorlijk beeld te vormen van het volkskundig aspect van eerste en/of plechtige communie.

Twee facetten zijn inherent aan dit onderwerp:

- het kerkelijke*, en
- het zuiver volkskundige*.

Vooreerst enkele beschouwingen rondom het kerkelijk aspect van dit onderwerp:

- Het nuttigen van de Eucharistie onder beide gedaanten, brood en wijn, was de gewoonte tijdens de eerste tijden van het Christendom. Pasgeborenen kregen dan ook na het doopsel — in feite onmiddellijk erna en niet los te denken van het Doopsel — de eucharistie toegediend in de vorm of gedaante van wijn.
- Langzamerhand geraakte het gebruik van het nuttigen van de H. Communie in onbruik — vooral om praktische redenen! In de Latijnse ritus is dat sinds de 12^e eeuw.
- Dan komt in 1215 het Concilie van Lateranen. Dit Concilie poneerde dat een kind tot «de jaren des verstands» of «des ondersheids» moest gekomen zijn om tot de H. Tafel te mogen naderen.
- En dit is het begin van een eeuwenlange discussie. Waar liggen nu precies die «jaren des ondersheids»?

- a. In de 13^e eeuw nam men 7 jaar als stelregel; 7 is ook een heilig getal.
 - b. In de 14^e eeuw nam men voor de jongens 14 jaar en voor de meisjes 12 jaar; of soms voor beiden nog veel later. Deze leeftijd werd gekozen omdat de paasplicht ermee samenviel.
 - c. Veel dichter bij ons in 1910 heeft Pius X in zijn «Quam Singulari» gesteld dat het kerkelijk recht in normale omstandigheden vereist dat communicanten
 - a) de eucharistische spijs devotelijk kunnen onderscheiden
 - b) en dat bijgevolg de leeftijd van 7 jaar wordt vooropgesteld; maar:
 - c) omstandigheden in acht genomen.
5. Door het verschuiven van de Eerste Communie van de leeftijd van ongeveer 12 jaar naar de leeftijd van 7 jaar (wat bij ons samenvalt met het eerste jaar van de leerplicht, d.w.z. 1^e studiejaar Lager Onderwijs, heeft men in de plaats daarvan de Plechtige Heilige Communie gesteld, die in feite meer een plechtige hernieuwing van de doopbeloften omvat. Postconciliair kreeg deze naamgeving — plechtige hernieuwing van de doopbeloften — ingang en werd gekoppeld — meestal althans — aan het Heilig Vormsel.

Tot hier het kerkelijk aspect — zij het heel beknopt — van ons studieobject; laten we thans *overgaan tot het volkskundig aspect*.

Bij het bestuderen van het volkskundig aspect belanden we regelrecht bij wat *Arnold Van Gennep* noemde «*Les Rites de Passage*». De theorie hieromtrent werd gepubliceerd in 1909 en hernomen in zijn «*Manuel de Folklore Français Contemporain*» (1943).

Wat de benaming betreft, blijft «rites de passage»

1. doorgaans onvertaald. Hierdoor refereert men ook rechtstreeks naar het werk van Van Gennep;
2. heet het in het Duits: Übergangsriten, -bräuche, -sitten;
3. voor het Engels vinden we:
 - a) transition rites
 - b) transitional ceremonialism
 - c) Passing-over rites
4. in het Nederlands spreekt men van overgangsriten.

In deze overgangsriten onderscheidt men drie stadia:

1. de scheiding of afzondering (la séparation)
2. de wachttijd (attente-marge)
3. opneming of toetreding (agrégation)

Passen we op dit schema ons onderwerp «Communie» in, dan zien we:

1. *Scheiding of afzondering*: jongens en meisjes die naar de lering moeten gaan tegenover zij die nog jonger zijn;
2. *Wachttijd*: het eerste jaar en het tweede jaar lering, de zogenoemde zeven weken (alweer een heilig getal!)
3. *Opneming*: de eerste en/of plechtige communie zelf.

Een tweede kenmerk van de overgangsriten is dat ze niet zo maar op elkaar volgen — lukraak zouden we kunnen zeggen — maar volgens een bepaald-schema. A. Van Gennep noemt dat «*une sèquence*»; wij kunnen het noemen «*de wet van de opeenvolging*». En die opeenvolging gaat niet geleidelijk, maar met «spronge», d.w.z. «*les étapes*» van Van Gennep.

Toegepast op de plechtige Communie zien we voor nr. 2 wachttijd: lering; volgende indeling:

1. 1* jaar lering (= 1 maal per week na de mis 's morgens vroeg!)
2. 2* jaar lering (= 2 maal per week na de Mis 's morgens vroeg en intensievere studie van de catechismus)
3. de zeven weken (bijzonder intensieve catechismus-studie en alle dagen zonder uitzondering naar de H. Mis)
4. de 3 laatste dagen (alweer een heilig getal!) (aanwezigheid voor- en namiddag).

Tot deze «rites d'étape» behoren ook «les rites de commémoration», d.w.z. de riten ter herinnering aan iets, zo bvb. zilveren én gouden én diamanten én briljanten bruiloften naar aanleiding van respectievelijk 25, 50, 60 en 65 jaar huwelijk.

Van Gennep heet ook onze hedendaagse «Plechtige Communie» een «rite d'étape» omdat ze is «*le renouvellement de la première Communion*».

Deze étapes zijn zeer reëel en bestaan ook in ons dagelijks doen en laten; Zo:

1. neemt men afscheid op de overloop van het appartement;
2. leidt men een bezoeker uit tot aan het tuinhek;
3. gaat men mee tot aan het station, en dies meer.

Dit hoort thuis bij ons sociaal gedragspatroon waardoor we niet plotseling een duurzame familie- of vriendschapsband, of een tijdelijke band zoals een bezoek plotseling willen verbreken.

Volledigheidshalve vermelden we ook nog:

1. les rites de la première fois (d.w.z. riten van de eerste keer). En hiertoe behoort de eerste communie; en
2. les rites de la dernière fois (d.w.z. riten van de laatste keer).

Komen we, na deze uitweiding, iets dichterbij ons onderwerp, dan moeten we constateren dat — al heeft de Kerk in 1910 met Paus Pius X een grondige verandering doorgevoerd door de eerste communie met zowat zes jaar te vervroegen — het volkskundig aspect hiermee geen gelijke tred heeft gehouden en in werkelijkheid stagneert bij de communie op 12-jarige leeftijd.

We stellen immers vast dat:

1. De overgangsriten zoals hoger beschreven perfect inpassen bij de plechtige communie op 12-jarige leeftijd en niet zo zeer bij de eerste communie op 6-jarige leeftijd. En dit tot op de dag-van-vandaag althans!

2. Het volk nog steeds meer belang hecht aan de plechtige communie dan aan de eerste communie, wat blijkt uit talrijke volksgebruiken daaromtrent, waarover straks meer.
3. Het samenvallen van veranderen van school, van overgang van lager naar secundair onderwijs meer dan we vermoeden, deze beslissende stap in het leven accentueert.
4. De leeftijd van 12 jaar nog steeds bij het volk een soort mijlpaal betekent bij jonge mensen die aan de rand staan van het groot worden.

Zegswijzen zoals:

- a. «Hij heeft al zijn «communie gedaan» en
- b. «Hij/zij heeft al een communicant»,
worden op de buiten nog geregeld gehoord en betekenen respectievelijk:
 - a. Hij heeft reeds de stap naar volwassenheid gezet, en
 - b. Hij/zij heeft al een zoon/dochter die de stap naar volwassenheid aan het zetten is.

Maar de diepere ondergrond van deze zegswijzen is:

Ze hebben al een meisje/jongen die/dat groot genoeg is om thuis een handje toe te steken/om te beginnen werken.

Dit hangt uiteraard samen met het feit dat vroeger — d.w.z. vóór de wet op de leerplicht — de meeste jongens en meisjes — op de buiten althans — van school thuisbleven van zodra ze hun plechtige communie (lees: eerste!) gedaan hadden om, in die toch al zo benarde tijden, in het productieproces ingeschakeld te worden.

Uit wat voorafgaat komt duidelijk naar voor dat in deze uiteenzetting de communie op 12-jarige leeftijd — of we ze nu eerste communie of plechtige communie noemen; dat doet er niet toe — vooral aan bod zal komen, in feite de hoofdbrok van deze lezing zal uitmaken. Nadien zullen we heel bondig de communie op 6 à 7-jarige leeftijd — wat we thans eerste communie noemen — onder de loupe nemen.

Laten we nu voor de communie op 12-jarige leeftijd eventjes de étapes van Van Gennep onder ogen nemen en kijken wat er al aan volkskundige elementen mee samenloopt.

1. *Over de scheiding of afzondering* valt weinig te zeggen; alleen dit: de jongens en meisjes die 10 jaar oud zijn gaan in de gemeenschap een aparte groep vormen en zonderen zich zodoende af van de jongere knapen en meisjes, alsook van de oudere die de eindstreep, d.w.z. de Plechtige Communie reeds bereikt hebben.
2. *Over de wachttijd hebben we meer informatie.*
 - a) *Eerst en vooral is er de lering.* Heden ten dage loopt dat over twee jaar. Préconciliair gebeurde de lering in de parochiekerk na de mis 's mor-

gens vroeg. Voor het eerste jaar lering was dat eenmaal per week, voor het tweede jaar twee maal per week. De dagen waarop dat gebeurde, waren vooral dinsdag en donderdag. De pastoor, onderpastoor of kapelaan overhoorde er de les die de jongens en meisjes op school geleerd hadden, beter van buiten hadden geleerd.

Maar vóór de wet op de schoolplicht was de toestand uiteraard enigszins anders.

- a. *In de stad — en dan denk ik hier aan Brugge — gingen de kinderen twee jaar lang 's avonds naar de «leerschool» bij een of ander oud vrouwtje om hun catechismus te leren. Zo heeft te Brugge Lewiezetje Van Oost die woonde op de hoek van de Rolleweg, jarenlang talrijke communicanten «geprepareerd».*
- b. *Zij die op pensioonaat waren, in de scholen voor de rijken, werden daar ter plaatse in de geheimen van de catechismus ingewijd en deden ook hun communie in de school of het instituut waar ze onderwijs volgden. Dit tot groot ongenoegen van hen die ernaar streefden de eigen aard van het Vlaamse volk tot zijn recht te laten komen. Zie: Volk en Taal: De Eerste Communiedag — Zijne verfransching.*
- c. *In de stad gebeurde het ook dat de vrouw van de kruidenier catechismus gaf, uiteraard tegen betaling! In het Museum voor Volkskunde op de Kraanlei te Gent vinden we een oude kruidenierswinkel, met aan de toonbank het zwarthouten plankje gespijkerd waardoor de kruideniersvrouw haar diensten aanbood.*
- d. *Op de buiten, waar men niet geletterd was, was dat alles de taak van de pastoor. Soms droeg ook de privé-onderwijzer zijn steentje bij, maar dan moesten de kinderen tenminste naar school willen of mogen gaan. Geen wonder dan ook dat de pastoor soms met eigenaardige antwoorden geconfronteerd werd.*

Zo schrijft *Magda Cafmeyer* dat Beertje die 's zomers met de strontmand achter de schapen liep zijn akten moest opzeggen. Maar de jongen bleef «starogend naar 't gewelf kijken». De pastoor wou er een mouw aanpassen en zei «Ja, ja, jongen, dat staat allemaal niet op de schapen hun steert geschreven . . . Laat een keer horen, wat kent ge al?». En de jongen antwoordde: «Onzevader . . ., en weesgegroetjes . . . en nog dien anderen Onze Vader . . .» Alle andere jongens lachten, want die andere Onze Vader was natuurlijk deze:

Onze Vader ikke tjik,
't Zat een haas al op een stik . . .

Dat is de Brugse versie van de Onze Vader geparodieerd, U kent er wellicht nog andere. Zo kent men in het Waasland:

Onze Vader pee van Zele
's Avonds gaan we rapen stele

of nog van Magda Cafmeyer. Een koewachttertje kon maar de drie goddelijke personen niet onthouden en de pastoor deed hem een probaat hulpmiddeltje aan de hand. «Blomme, peis op God de Vader; Blesse, God de Zoon en Blare, God de Heilige Geest. De week daarop was er overhoring en Wardje moest natuurlijk de vraag: «Hoeveel goddelijke personen zijn er?» beantwoorden. Antwoord: «Twee, mijnheer de Paster». Zegt de pastoor: «Ah, ja maar . . .?» Waarop Wardje antwoordt: «Ja, mijnheer de Paster, God de Vader is in 't kalven gebleven . . .».

Ik heb u deze door Magda Cafmeyer opgetekende voorbeelden niet willen onthouden, omdat ze in al hun *naïviteit* en in hun *ongewilde humor* een beeld geven van de *achterstand van onze landelijke bevolking, zeker in vorige eeuw, maar ook in het begin van deze eeuw.*

- b) *De zeven weken zijn de volgende étape* en houden in dat de communicanten alle dagen 's morgens vroeg in de mis present moeten zijn, en dat ze na de mis aan intensieve catechismus-studie doen.
- c) *De laatste drie dagen van de zeven weken hadden een ietwat speciaal karakter.* Dan werd na nog een ernstige overhoring bekend gemaakt wie de EERSTE PRIJS in de catechismus gewonnen had. Zo'n eerste prijs had niet veel om het lijf! In 1820 hebben we bvb. als eerste prijs een doodgewoon prentje waarop de ene kant Sint-Laurentius is afgebeeld (de patroon van de Kerk??) en aan de andere kant in handschrift van de pastoor vermeld wordt dat die of die de eerste prijs in de catechismus heeft behaald.

Voor het toekennen van die eerste prijs ging men in West-Vlaanderen toch wel — op z'n zachtst uitgedrukt — eigenaardig tewerk.

1. De «ipperpaster» van Sint-Anna-kerk te Brugge, liet de kinderen aan «'t tafeltje kampen», d.w.z. dat ze mekaar mochten ondervragen. Gewoonlijk werd deze wijd-uitlopende catechismus-ronde stopgezet voor een strikvraag, zoals bvb. «Wie heeft de grootste kroon in den hemel?» En de antwoorden: «Onze Lieve Vrouw! . . . Sint-Jozef!» «Allemaal mis! . . . Ik weet het!» riep Leontientje: «hij die het grootste hoofd heeft!» En ze was de eerste en kreeg de gouden medaille.

2. In Stalhille, dat is bij Jabbeke, halverwege Oostende en Brugge, luidde de strikvraag als volgt: «Wat is er hoger dan O.-L.-Heer?» Antwoord van een meisje: «Zijn doornenkroon!» Het meisje kreeg een boek «De wijze raadgever» en de pastoor schreef: «Isabelle De Ley heeft gewonnen den Ien prijs in den catechismus».

Deze voorbeelden — alle ontleend aan Magda Cafmeyer — leren ons *dat het spel-element bij de catechismus toch niet vergeten werd.*

- d) *Dan komen de onmiddellijke praktische schikkingen.*

1. Er waren veel kinderen die «*van den armen*» moesten worden gekleed. In Brugge droegen die meisjes een blauw kleedje en een wit mutsje. Andere kinderen werden door een of andere rijke dame gekleed; ze waren beter uitgedost en waren bovendien bij die familie twee dagen aan tafel verwacht.

In de parochie Sint-Walburga zorgde een rijke heer ervoor dat communicanten van zijn parochie met de paardentram naar de kerk werden gevoerd en dat gedurende twee dagen, want 's anderendaags moest dat jonge volkje naar de mis van dankbaarheid.

2. *Ook in de vakliteratuur vinden we die bekommernis om ook de arme kinderen behoorlijk gekleed te laten gaan, weer.* In Volk en Taal van 15 maart 1893 schrijft A. Van Heuverswyn een tekst met als titel: «Rijken! Zorgt voor de eerste-communicanten van arme mensen!»
3. *Hoe de kledij er vroeger uitzag kunnen we nog duidelijk zien aan de eerste foto's die we van communicanten hebben.* Ook heb ik als materieel relict nog enkele petjes gevonden in het Museum voor Volkskunde te Gent; *petjes die zowat honderd jaar oud moeten zijn.*
4. *Maar met die kledij liep het de laatste decennia toch wel op een echte competitie uit.* Dat is dan ook de reden waarom in sommige parochies het zogezegd «Jezus-kleed» verplicht werd. Het was goedkoop — en kon eventueel gehuurd worden. In de krant *Le Matin van zaterdag en zondag 27 en 28 maart 1971* staat een ruim artikel: «La Communion et la Tradition». Daarin schrijft Lucja Kastory:

«Je me rapelle que le jour de la communion de mon fils, il y a de cela quelques années, dans une paroisse riche à Uccle, le cortège des robes de communicante était d'une telle splendeur que cela rassemblait plus à un défilé de mode sophistiquée et à un concours de la plus belle robe.»

Hierin is echter de laatste jaren kentering gekomen; men is de weg naar het sobere en praktische ingeslagen.

3. Zo komen we tot punt 3, of de derde étape: de eerste en/of plechtige communie zelf. Hierrond zijn er ook wel wat volkskundige gebruiken.
 - a. In «*Brabatsche Folklore*» lezen we (VIII 1928-29) p. 117-118 *dat in Onze-Lieve-Vrouw Thielt* «Wanneer de kinderen . . . rond elfjarigen ouderdom hun «Plechtige Communie» doen, worden hun twee dagen vóór dien plechtigen dag, de plaatsen aangeduid die zij twee aan twee zullen moeten innemen. *Men zegt dat iedereen een «paar» vormt (jongen + meisje).*»
Na mis ontbijt bij wie dichtst bij de Kerk woont. (Moeten ook naar hoogmis.)

Vriendschapsbetrekkingen tussen de gezinnen, ook die kinderen worden «echte» vrienden.

's Middags is er feest bij 't verst wonende kind.

En de auteur, een zekere E. Michiels gaat verder:

«Heel vroeg komt de stille Lenteavond, vol teed're vreugd. Oh ja! Want zie, nauwelijks is 't licht ontstoken, of beide «engelen» (zoals men ze dien dag noemt) dragen een gedichtje voor. Den ganschen avond wordt er gezongen, gefeest, gelachen... en zo verdwijnt langzaam die schone heilige dag, totdat de kinderen met goede voornemens voor (zowat iedereen) en ook hun «paar» naar Jeruzalem, zoals men in 't Hageland zegt, trekken.

's Anderendaags gaan beide kinderen naar de kerk om een scapulier van O.-L.-V. te halen die de pastoor hen schenkt.

- b. *Dit samen een paar vormen geldt niet alleen voor 't Hageland, maar was ook in Limburg in zwang.*
- c. *Na de communie gaan de kinderen zich tonen of laten zien.* De Brouwer: Impe - Denderleeuw - Wieze visite bij familie en vrienden en krijgen een geschenk. Een paar voorbeelden van geschenken die vroeger gegeven werden, bekijken we op dia.
- d. *Zopas Le Matin geciteerd (dd. 27 en 28 maart 1971). Brusselse suggesties als geschenk:*
 - reproductie van een kunstwerk
 - gravuur
 - moderne lamp
 - un stylo de marque
 - horloge
 - wekker
 - lederwaren
 - juwelenkistje
 - portefeuille
 - handtas
 - een gouden ring met monogram
 - foto-apparaat
 - een filmcamera
 - een microscoop
 - een verrekijker
 - horloge met chronometer
 - kostuum voor diepzee-duiken
 - ijschaatsen
 - rolschaatsen
 - fiets
 - rugzak

- kampeer-tent
- tennis-raket
- fonoplaten
- aquarium met exotische vissen
- hond
- kat
- kanarievogel
- parkiet
- schildpad
- boeken
- gitaar
- spiegel (rond).

e. *Het hoeft geen betoog dat het commercieel aspect vandaag-de-dag niet los te denken is van de Plechtige Communie.* De tijd is lang voorbij dat men ter gelegenheid v.z. eerste/plechtige communie

1. *de eerste lange broek kreeg;*

2. *het eerste paar leren schoenen - klompen.*

Vroeger werd er ten huize feest gevierd, thans is het restaurant al maanden voordien volzet. Restaurateurs wensen ruimere spreiding van plechtige communie-dagen. De menu's verschillen dan ook niet veel van die van huwelijken.

Vraag? Voor wie is het plechtige communiefeest?

Weinig communie-menu's in de musea.

Toch één kunnen opdiepen. Typisch.

f. *Het kan niet anders of onze volksdichters hebben zich ook ingelaten met «de schoonste dag des levens». Richard Kenhove in «Het Volksleven in het straatlied», Gent-Brussel, 1932. Hij schrijft:*

«Midden in de schooljaren valt het feest der eerste communie (voor veel Duitskens helaas, was het een signaal voor den aanvang der werkjaren, en menig werkerskind heeft het niet zoover gebracht alvorens den werkkieel te moeten aantrekken).

Men moet lang in een volkswijk gewoond hebben om te bevroeden wat de eerste communie voor den kleinen mensch betekende en soms nog betekent — we schrijven 1932! —. Gansch de familie moest in 't nieuw, 't rijtuig kwamer, zo mogelijk, natuurlijk weer bij te pas: ook de soep met ballekens was aan 't orde van den dag, en de «eerste communicant» (let op de terminologie!) kreeg meer dan een treffelijk geschenk. Er werden maanden voor die plechtigheid gespaard, er werden zelfs verzekeringen aangegaan met het doel die buitengewone groote kosten te dragen, en zo niet was de plakwinkel daar ook nog; wie echter zover niet kon of wilde geraken, haalde zijn beste kleren uit, van soms jaren geleden in eene kast opgeborgen, of ging bij vrienden of familie of nog liever bij geburen te leen. Ik herinner mij die dagen waar moeders

van eerste communiekanten van elf jaar hoovaardig voorbij defileerden met speksplinternieuwe schoenen die te hard spanden, het trouwkleed van twaalf jaar geleden, den geleenden mantel van zuster en den hoed van buurvrouw, dit alles samen het meest onmogelijk mengsel van oude en moderne mode, maar . . . zoo hoovaardig als een pauw omdat zij nu toch bij den schoonen eersten communicant niet moesten afsteken. Geen wonder als nu, na al die projekten, de kleine voor het niet kennen van zijn catechismus of een of ander zwaar misdrijf een jaar werd uitgesteld (in Gent noemt men dat uitbuilen!), gansch de familie, ja gansch de straat in rep en roer was. Vandaar dat gespot werd van:

«Uitgebilde broodjes
2 cens veurte kaas,
En een amunitiebrood,
Slaat dat beestje dood.

of een variante:

«Uitgebilde broodjes
Twee cens voor 'nen hoed
Drij cens voor een klak(ke)
Is dat niet genoeg.»

Epos voor de normale familie «Mijn leven».

Abnormale komt in straatlied meer terecht.

4* strofe!

Eerste Communicant
Strooi een beetje zand
Strooit er niet te vele
of 'k stek je bij de kele

NOG 4 PUNTEN BLIJVEN TE BEHANDELEN.

1. Een gebruik te Guigoven (Limburg) het Heidenwerpen

— Gewoonte rond 1850

— Kinderen - stenen - kop - muur oude parochiekerk.

Romeinse afgod = vox populi!

Is dit oud gebruik een verzaking a.h. heidendom?

Dit gebruik ook.

a. te Brugge: Allossery/Slosse: kruisen in kerk?

b. Duitsland: «Heidenwerfen».

1. te Sankt Matthies bij Trier (D.) naast kloosterkerk vrouwelijke godheid (thans Museums.

Inschrift in muur bewaard:

«Wolt ihr wissen was ich bin

Ich bin gewesen ein Abgottin

Da Eucharius zu Trier kam

Er mich zerbrach mein Ehr abnahm

Ich was geehrt als ein Gott
Jetzt stehen ich hie der Welt zu Spot.
Sage: afgoden = orakelgeefster
St.-Eucharius omvergeworpen
beeld heropgericht: mikpunt, schietschijf der bedevaarders!
Wellicht een *FREYE (OUD-NOORS)* erin herkennen
Trouwa (Duits)

Veel schade aan beeld merkbaar.

2. *Antweiler (Kanton Euskirchen)*.
«Afbreken kerkhof - beeld - sporen steenworpen - pastoor liet kinderen stenen werpen.»
d.i. *een symbolische duivelsverzeking!*
3. Ook elders in Duitsland:
Kroniek 1603
boer - zondag Lactare - Hildesheimer Domhof -
2 stukken hout + 2 kegels erop!
Deze kegels zijn heidense godheden, aldus Grimm.
4. In Hildesheim heet een der Goden Jupiter (+ mantel + kroon + verbrand).
landelijke belasting Jupitersgeld (\pm 1850).
5. Hypothesen:
 - a) kegelspel (Grieken kenden het!).
 - b) Kinderspel:
boer
bûernsmîten
= boersmijten
Schonholden smiten (Dsl.)
= met kleine stenen en hoop boven elkander gelegde grote stenen omver trachten te werpen.
Oorspr.: geofferde stenen? op graven - doen denken of doden?
aardkluit, boomtak heuveltje maken?
Ierland: steen op graf = goede daad
Schotland: een «cairn» bijvoegen!

2. 2. *DE EERSTE COMMUNIE 6 à 7-JARIGE LEEFTIJD.*

- a. geen echte rite de passage
 - b. geen echte afscheiding-afzondering
 - c. geen echte wachttijd omwille van leeftijd!
Toch door handel en nijverheid gecommmercialiseerd tot en met!
3. *Tenslotte iets over de Plechtige Communie bij Protestanten*
— Het «Feest der Vrijzinnige Jeugd»! = overgangsrite
— nood!
— Gevierd over het hele land!
Aspen, Gent, Brugge, Oostende, Blankenberge, Mechelen, Kortrijk,

Boom, Deurne, Hoboken, Schoten . . .

— Wallonië: Luik, Charleroi, Mons, Arlon, La Louvière, Gilly, Montigny-s. Sambre, Huy . . .

uitgang: «La libre Pensée» Vrijdenkersunie!

— Vlaanderen georganiseerd door:

A'pen:

Human. Verbond

Oudervereniging Moraal

«De Solidaire» vrijdenkersvereniging

Vrijdenkersunie

— Gent:

bezinning (koffiemaaltijd)

ontspanning

1964 De trein v.h. leven

De illusie

voordr. + lichtbeelden

goodhelaars

1965 Groeien

Pantomime

pantomime Sabattini

1966 Solidariteit

Poppenspel

(Hopla-Mechelen)

1967 Kinderen zoals gij

uitzonderlijk geen

1968 Handen

Volkszang (The Maiesc

Skiffle Group - A'pens

Krijgen ook diploma of oorkonde.

Besluit:

1. Aanvankelijk: anti-clericaal. Geen succes!

naam:

— rationalistisch feest

— sociale communie

— feest van de volkskinderen

2. Antwerpen: traditie 1880

3. Veel initiatieven van recente oorsprong.

H.A.

HET EPOS VAN DE PAUSELIJKE ZOEAVEN

Deze bijdrage is de vrucht van gesprekken en briefwisseling met, en artikels van E.H. Van den Berghe uit Geel.

Voor de biografische nota's over de pauselijke zoeaven uit Zele hebben we geraadpleegd: de «Matricule des Zouaves Pontificaux» en de volumes engagements uit het Legermuseum van Brussel (met oprechte dank aan de heer J. Lorette, conservator van het Prentenkabinet), de respectievelijke gemeente-archieven en zelfs het Jaarboek van Zele 1975-1976.

Voor zoeaaf De Vijlder hebben we de arm uitgestoken tot in de Vatikaanse bibliotheek, het Romeins en het Brussels archief S.J.

A. MAES pr.

HOE IS DE KERKELIJKE STAAT ONTSTAAN?

Beginnen met het begin

Na het verval van het Westerse Romeinse Rijk in de V^e eeuw was Italië ten prooi gevallen aan de invallende Barbaren. Er heerste een voortdurende anarchie. De wettelijke bezitter bleef de keizer, maar hij woonde meer dan duizend kilometer ver, in Constantinopel. Doorgaans was hij onmachtig of niet genoeg geïnteresseerd om zijn gebied te besturen en te beschermen. Vooral de Longobarden kwamen regelmatig rooftocht houden.

Toen alle rechtsorde en rust verloren gegaan waren, richtte de bevolking zich spontaan naar de enig mogelijke redder, de bisschop van Rome. Hij was sinds lang, door opeenvolgende schenkingen, de voornaamste grootgrondbezitter en hij bezat tevens een ongeëvenaard moreel gezag.

En zo gebeurde toen, wat in de geschiedenis een constante is: als de publieke macht in gebreke blijft, neemt de private eigenaar van de grond noodgedwongen de publiekrechtelijke functies van bestuur op zich en tragsgewijs ook de rechtspraak en de sociale, caritatieve en financiële ordening. De pausen waren, zonder het bijna te weten en zonder ernaar te streven, ook de tijdelijke beheerders geworden van de stad Rome en van het omliggend grondgebied, de Campagna Romana.

De Donatio Pepini

In het midden der VIIIe eeuw werden de Longobarden driester dan ooit. Hun koning Aistulf bedreigde zelfs Rome. De paus deed tevergeefs beroep op de keizer, nog altijd de rechtmatige bezitter. Paus Stefanus II, ten einde raad, riep de koning van het Frankische Rijk, Pepijn de Jongere, ter hulp. Deze viel Italië binnen, versloeg de Longobarden, en nam in 756 twee schikkingen van ver strekkende betekenis.

Ten eerste erkende hij juridisch de feitelijke toestand van het pauselijk gezag in Rome en in de Campagna Romana, het gebied dat men toen reeds het «Erfgoed van St.-Pieter» noemde. Anderzijds voegde hij daarbij enkele naburige provincies om ze te onttrekken én aan de roofzucht der Barbaren, én aan de onverschilligheid van de keizer. Dit domein kreeg de naam van «Schenking van Pepijn».

Historisch perspectief

Meer dan elf eeuwen bleef de paus, of liever de Kerk, in het bezit van dit grondgebied: Rome en omstreken tot in 1870, de andere gewesten tot in 1860. En elf eeuwen lang werd het met grote zorg behouden, beschermd, verdedigd en slechts afgestaan onder dwang.

Vele historici verklaarden deze vasthoudendheid als machtswellust en triomfalisme. Het valt niet te ontkennen dat sommige pausen zich daaraan bezondigden. Maar de voornaamste bestaanden van hun wereldlijke macht lag in de

absolute noodzaak vrij en onafhankelijk te staan tegenover de machtigen en groten dezer aarde, dan vooral, en dat gebeurde regelmatig, als de ware leer of de evangelische moraal in het gedrang kwamen. Hoe zouden ze dat gekund hebben als ze zelf de onderdanen zouden geweest zijn van een vorst of van een regering?

De historici op de eerste plaats moeten weten, hoe ten allen tijde, een bepaalde bisschop vaak een gans episkopaat, onder druk kunnen gezet worden om het belang van de staat te verkiezen boven het belang van de Kerk. Om recht en waarheid te kunnen verdedigen tegenover om het even wie, moet de persoon van de paus, als opperste rechter, volkomen vrij staan, en dat veronderstelt precies een eigen grondgebied met soeverein gezag.

't Kan verkeren

Vooraf in de woelige middeleeuwen was dit het geval. Nadien bleek het minder en minder nodig. Het bestuur van een eigen staat, niet veel kleiner dan België en Nederland samen, bracht gaandeweg veel meer last bij dan voordeet. Het is tragisch dat de pausen dat niet eerder hebben ingezien. Ze zouden zichzelf veel leed en vernedering gespaard hebben en de gelovigen niet geërgerd toen ze de oorlog voerden met katholieke vorsten. Sedert de XVIIIe eeuw was dit gelukkig niet meer voorgekomen. Hadden de Franse Republikeinen, bij de bezetting van Rome in 1798, zich tevreden gesteld met de aanhechting van de Kerkelijke Staat en de persoon van de paus met zijn bestuursapparaat gespaard, ze hadden de Kerk een grote dienst bewezen. Jammer genoeg wilden ze het gehate pausdom vernietigen in zijn wereldlijke en ook in zijn geestelijke macht.

Het begin van het einde

Napoleon was wijzer. Hij spaarde het een en het ander, aanvankelijk althans, maar trachtte uiteindelijk toch de paus tot zijn onderdaan te maken, o.a. met gedwongen verblijf op Franse bodem.

Na zijn val echter werd Pius VII opnieuw in het bezit gesteld van zijn staten en dat nog wel met de zegen van drie niet-katholieke mogendheden, Engeland, Rusland en Pruisen. Zo onbetwistbaar en algemeen erkend bleken de rechtsgronden te zijn van 's pausen eigendomstitels, vóór de opkomst van de nieuwe internationale rechtsorde, gebaseerd op het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren.

Juist dat brutaal geweld van de Franse Republikeinen en de sluwe diplomatie van Bonaparte hadden de paus en trouwens heel de Kerk meer dan ooit overtuigd dat Christus' plaatsvervanger in geen enkel opzicht onder het gezag mocht staan van een andere vorst, op gevaar af zijn universele betekenis te verliezen.

Maar de eenheidsdrang van het Italiaanse volk en zijn eis op zelfbeschikkingsrecht werden in de loop der XIXe eeuw al maar sterker. De verouderde rechtsgronden van de Kerkelijke Staat moesten er onvermijdelijk mee in botsing komen.

HOE IS DE KERKELIJKE STAAT TELOOR GEGAAN?

Het wespennest

Na het vredescongres van Wenen in 1815 was Italië nog slechts een aardrijkskundig begrip. Grote gebieden in het noorden werden onder Oostenrijkse voogdij gebracht. Heel het zuiden met Sicilië kreeg een vreemd vorstenhuis, een tak der Bourbons, en het centraal gedeelte keerde terug onder pauselijk beheer. Slechts een klein gebied, drie landstreken omvattend: Savoye, Piëmont en Sardinië, kon doorgaan als een echte nationale staat: het koninkrijk Sardinië onder het vorstenhuis van Savoye.

Deze tegennatuurlijke toestand deed een nationalistische beweging ontstaan tegen de vreemde overheersing van Italië en voor de eenmaking van het land: het Risorgimento. De voornaamste leiders waren: Mazzini en Garibaldi die van één grote republiek droomden, Gioberti en Balbo die een statenbond onder voorzitterschap van de paus voorstonden en tenslotte de meest realistische, de Piëmontese minister Cavour en de koning van Sardinië zelf, Victor-Emmanuel, die een Italiaans koninkrijk nastreefden.

Dit laatste plan zou het halen. In 1848 kwam het tot een oorlog tussen Piëmont en Oostenrijk dat gemakkelijk overwon. Bovendien werden de zorgvuldig beraamde opstanden te Rome en te Napels onderdrukt. Het is toen dat Frankrijk zich voor de eerste maal in deze netelige kwestie mengde met troepen te zenden om de weggevluchte paus Pius IX opnieuw op de troon te brengen. De eerste poging tot eenmaking was volkomen mislukt.

Het wordt ernstig

Intussen was Napoleon III keizer geworden. Deze ondoorgrondelijke en wispelturige vorst heeft steeds een dubbelzinnige politiek gevoerd in de Romeinse kwestie. Enerzijds wenste hij de eenmaking van Italië, maar anderzijds hielp hij de paus herhaaldelijk in zijn nood, niet uit sympathie voor hem, maar om de steun van de katholieke Fransen die hij grotendeels behoefde. In 1859 sloot hij een bondgenootschap met Sardinië tegen Oostenrijk. Hij was tuk op «une politique de grandeur» en hij wou dus de scheidsrechter van Europa worden. Oostenrijk werd verslagen en moest Lombardië afstaan. Als prijs voor zijn hulp kreeg hij van Piëmont een stuk van Savoye en de stad Nice. Natuurlijk was de Piëmontese honger niet gestild. In 1860 palmde Sardinië verschillende gebieden in, deels met geweld, deels met een plebisciet. Zo werden Parma, Modena, Toscana en de vier vijfden van de Kerkelijke Staten eenvoudig genaast. Frankrijk en Oostenrijk hadden andere zorgen en lieten begaan. De koning van Sardinië riep zich uit tot koning van Italië.

Roma o morte!

Nog twee gebieden stonden de volledige eenmaking in de weg: Venetië dat nog aan Oostenrijk behoorde en de stad Rome met de Campagna Romana, het

oude «Erfgoed van St.-Pieter». Na een nieuwe oorlog aan de zijde van Pruisen, werd ook Venetië aangehecht in 1866. Wat van de Kerkelijke Staat overbleef, nauwelijks het vijfde deel, moest nu aan de beurt. Het was niet groot, economisch arm, maar het was historisch het voornaamste deel omwille van de unieke betekenis van Rome en juridisch ook het best gefundeerde. Het ongeduld van Italië groeide met de dag. Zonder Rome was het land immers een romp zonder hoofd. Wat het gevaar nog vergrootte was de nakende terugtrekking van het Franse garnizoen uit Rome. Het lag er reeds jaren tot groot ongenoegen van de Italiaanse nationalist. Om hun ongeduld te paaien had Napoleon III reeds in 1864 beloofd, in zijn dubieuze politiek, zijn troepen binnen de twee jaar terug te roepen. Dit ogenblik ging nu komen. De Franse keizer had op een overigens twijfelachtige verzoening gerekend. En die was er niet gekomen. Pius IX maakte van zijn weigering meer en meer een gewetenskwestie, terwijl de Italiaanse koning, of liever zijn minister Cavour, zijn heimwee naar Rome minder en minder kon bedwingen. De ontknoping scheen nabij.

Definitieve doorbraak

Einde 1866 trokken de Franse regimenten weg. De eerste maanden van 1867 verliepen betrekkelijk kalm. Victor-Emmanuel durfde klaarblijkelijk niet zo spoedig toeslaan. Zijn handlanger, Garibaldi, die hij officieel afkeurde maar oogluikend liet begaan, had diezelfde scrupules niet. Hij trok zijn vrijwilligersbenden samen op de grenzen van de Kerkelijke Staat en in oktober 1867 marcheerde hij kordaat op Rome.

De Pauselijke Zoeaven boden verwoed weerstand. Het kwam herhaaldelijk tot bloedige botsingen: te Bagnorea van 3 tot 5 oktober 1867, te Subiaco op 11 oktober, te Monte-Libretti op 13 oktober te Nerola op 18 oktober, te Farneze op 19 oktober, te Viterbo op 24 oktober, te Monte-Rotondo op 26 oktober en te Mentana op 3 november waar Garibaldi definitief verslagen werd. Op het laatste ogenblik had het pauselijk leger nog de steun gekregen van een in allerhaast toegezonden Franse brigade.

Stilte vóór de storm

De Garibaldisten ontruimden de Kerkelijke Staat. De zoeaven bewaakten de grenzen en de Franse soldaten bleven opnieuw in garnizoen te Rome. De rust keerde terug. De Romeinse druiven waren nog te groen voor de Piëmontese vos. Van deze rust kon Pius IX profiteren om het eerste Vatikaans Concilie bijeen te roepen (1869-1870). Op 18 juli 1870 wordt de onfeilbaarheid van de paus door het concilie tot dogma uitgeroepen. 's Anderendaags verklaart Frankrijk de oorlog aan Pruisen. Het Frans garnizoen verlaat Rome, om het eigen land te verdedigen. Nu mocht de Italiaanse regering gerust een Franse tussenkomen in de Romeinse kwestie voortaan onmogelijk achten. Na een laatste weigering van Pius IX om zijn gebied af te staan viel het Italiaanse leger de Kerkelijke Staat binnen.

Wat konden de zoeaven beginnen tegen een tienmaal sterker vijand die bovendien beter bewapend was? Ze trokken stelselmatig terug op Rome. Om nutteloos bloedvergieten te voorkomen had de paus bevel gegeven bij de eerste kanonschoten alle weerstand op te geven. Op 20 september, na een korte strijd, kapituleerde het pauselijk leger. Rome werd ingelijfd bij Italië. Voortaan was de paus de «gevangene van het Vatikaan».

DE PLAATS VAN DE PAUSELIJKE ZOEAVEN IN DEZE STRIJD

Zoals het was in het begin.

Een Zwitserse lijfwacht en een korps gendarmen waren de laatste eeuwen voldoende geweest voor de veiligheid van de paus en de rust in zijn staten. Een eigenlijk leger had hij niet. In momenten van groot gevaar deed hij beroep op een of andere katholieke mogendheid, doorgaans Oostenrijk of Frankrijk. In 1860 leefde er aan het pauselijk hof een Belgische prelaat, Mgr. de Merode, die invloed had op Pius IX. Hij waarschuwde de paus tegen de onbetrouwbaarheid van keizer Napoleon, die hem, in zijn politieke kronkelwegen, wel eens in de steek zou kunnen laten. Daarom werd er besloten een eigen legertje van vrijwilligers op de been te brengen.

Hoe het groeide

Mgr. de Merode werd ermee belast. Hij was de rechte man op de rechte plaats, want alvorens priester te worden, had hij als officier de Franse veldtocht in Algerië meegemaakt. Er werden overal wervingsburelen opgericht, ook in België: te Brugge, Gent, Leuven, Luik, Doornik en Brussel. Duizenden jonge mannen traden toe vooral uit Nederland, België, Frankrijk en zelfs uit Canada. Een Franse generaal, veteraan van de koloniale oorlogen, Christophe de la Moricière, nam het opperbevel op zich. De tucht was streng, de opleiding hard. Er waren recruten uit de adel en uit alle standen. Het aantal studenten was relatief zeer hoog. De meeste jongens waren idealisten, het aantal avonturiers was klein. Zo werd het legertje een keurkorps waarmee de Italiaanse pers de spot dreef maar dat op het slagveld des te meer gevreesd werd.

Inter arma caritas

Het hoge morele peil bleek uit heelwt wapenfeiten en ook uit menige gebeurtenis. Toen in 1867 de cholera heerste te Albano en ouders hun kinderen stervend achterlieten en vice versa, boden de zoeaven zich vrijwillig aan om de burgers te verzorgen en te begraven op eigen levensgevaar. Na hun afzwaaien zijn heelwat zoeaven priester en missionaris geworden. Anderen lieten zich inlijven in het legerkorps dat in Afrika de Arabische slavendrijvers ging verjagen. Anderzijds waren zij ook geen naievelingen, want ze wisten zeer goed, dit blijkt uit hun nagelaten brieven, dat ze geen grote militaire successen

mochten verwachten. Hun enige drijfveer was de persoon van de paus beschermen, en de roversbenden bestrijden die het pauselijk domein onveilig maakten.

Onze landgenoten in deze strijd

Ongeveer 1700 Belgen namen dienst bij de pauselijke zoeaven. De Vlamingen waren ver in de meerderheid. Het eerder kleine bisdom Gent had heelwat meer vrijwilligers dan het grote aartsbisdom Mechelen met zijn twee provincies. In sommige families vindt men nog portretten van hen in schilderachtig uniform: grijsblauwe pofbroek, korte grijsblauwe vest met rode strepen en een kleine kepi. Deze klederdracht had Mgr. de Merode leren kennen en waarden om zijn doeltreffendheid bij de koloniale troepen in Algerië.

De Franco-Belges.

De eerste Belgen kwamen toe in Rome in april 1860. Omdat ze de allereerste waren stonden ze in de boeken van die tijd gekenmerkt met de naam «Les Vieux Antiques». Ze werden met de Franse vrijwilligers samengevoegd tot een bataljon «Tirailleurs Franco-Belges». Toen Cavour dit legertje stilaan zag aangroeien, ondanks al zijn spot, eiste hij er de ontbinding van. Op de weigering van het pauselijk gouvernement zond hij Piëmontese troepen in geweldige overmacht naar de Kerkelijke Staat. Op 18 september kwam de geweldige botsing te Castelfidardo. Na een hardnekkige weerstand en met bloedige verliezen trok het pauselijk leger terug op Ancona, de pauselijke zeehaven aan de Adriatische Zee, waar het na een verwoed beleg moest kapituleren. Uit bekentenissen van tegenstrevers is nadien gebleken dat in de rangen der pauselijke zoeaven verraders waren ingeslopen. De hele katholieke wereld was in rouw. De paus verloor de vier vijfden van zijn gebied.

Eigenlijke pauselijke zoeaven

Het uiteengeslagen legertje werd opnieuw georganiseerd en op 1 januari 1861 startte een nieuw vrijwilligerskorps. Van nu af werden ze «pauzelijke zoeaven» genoemd. Weer stroomden jonge idealisten toe uit de ganse wereld. Het opperbevel werd nu toevertrouwd aan de Zwitserse kolonel Allet. Negen jaar lang hebben deze zoeaven de grenzen bewaakt en de rust in Rome en omgeving verzekerd. Aan hen is het te danken dat het eerste Vatikaans Concilie kon doorgaan, ondanks de onverschilligheid en de vijandigheid van de wereldpers en de bittere haat van de antiklerikale kringen. In het kritieke jaar 1867 gaven ze vele staaltjes van ware heldenmoed waaraan niet zelden hun vijanden hulde brachten. Op 3 november 1867 behaalden ze te Mentana hun schoonste maar ook hun laatste overwinning. Na de val van Rome op 20 september 1870 werden hun eenheden ontbonden. De verschillende ambassades zorgden voor hun terugkeer in het vaderland. Bij ons werden ze met veel sympathie onthaald maar in het toen nog overwegend protestantse Nederland beschouwde men ze als heimatlozen omdat ze in dienst gestaan hadden van een vreemde vorst.

Beoordeling

Was hun strijd nutteloos. Hadden ze offers gebracht die geen zin of waarde hadden? Subjectief mag dit formeel tegengesproken worden. Hun houding was immers een antwoord op de hulpkreet van hem die de gelovigen beschouwen als Christus' plaatsvervanger op aarde. Maar kan men objectief ook zeggen dat hun idealisme een positief resultaat gehad heeft? — Op een eeuw afstand meen ik dat ook hierop bevestigend moet geantwoord.

Zeker, de eenwording van Italië was een niet te stuiten beweging en het Vatikaan heeft ten onrechte zich zo lang onbuigzaam daartegen verzet. Maar als men bedenkt hoe die eenheid tot stand gekomen is met alle mogelijke middelen, dan mag men zich afvragen welk lot de paus zou zijn beschoren geweest had hij zich goedschiks overgeleverd in de handen van onbetrouwbare staatslieden. Het verzet van de zoeaven was het verzet van de hele Kerk, het tastbaar bewijs dat de katholieke wereld achter haar opperhoofd stond.

Het mag eigenaardig genoemd worden dat het nieuwe Italië de hulpeloze gevangene van het Vatikaan, steeds heeft ontzien en zijn verblijf nooit heeft durven schenden. De Romeinse kwestie is altijd op het Italiaanse volk blijven drukken, tot, bijna 60 jaar later, een verzoening tot stand kwam. Het is wel paradoxaal dat een alles behalve kerkgezinde staatsman de noodzaak van verzoening had ingezien. Het Concordaat van het Lateraan tussen Mussolini en Pius XI op 11 februari 1929 gesloten, herstelde de vrede. Het was de laattijdige vrucht van de inzet van de toen reeds vergeten pauselijke zoeaven.

* Volgens het Burgerlijk Wetboek verliest een Belg zijn nationaliteit als hij dienst neemt in het leger van een vreemd staatshoofd, zonder toelating van de koning. Om hun rechten terug te krijgen richtten de zoeaven een verzoek tot de Kamers. Op 1 februari 1861 werd hun vraag in het Parlement behandeld. Volksvertegenwoordiger Noteliers verklaarde: «Als de jonge Belgen die de paus ter hulp snelden, tegen de wet ingedruist hebben, hebben ze door hun gedrag en hun moed op het slagveld België toch veel eer aangedaan». Charles Rogier, leider van de Liberale Partij, nam dan het woord: «Het valt me moeilijk, zei hij, mijn sympathie te weigeren aan de man van de daad, die elders een zaak gaat verdedigen die hij ook in zijn eigen land zou verdedigd hebben». De kwestie was opgelost. De Castelfidardostrijders konden naar huis gaan zonder hun burgerlijke of politieke rechten te verliezen. (Vertaald uit art. «L'étonnante aventure des Zouaves Pontificaux», door André Berg, in *Autotouring*, 65ste jaargang, februari 1959.)

DE PAUSELIJKE ZOEAVEN UIT ZELE

DE VARE August

zoon van Jan Frans en van Catharina Carolina Mortelmans

geboren te Zele de 14 augustus 1833. Was er meester in de zondagschool tot 26 april 1861 toen hij zich liet aanwerven voor het pauselijk leger. Hij werd daar ingelijfd op 2 mei daaropvolgend onder immatriculatienummer 824. Over zijn verblijf aldaar hebben we geen bijzonderheden kunnen opvangen. We weten enkel dat hij tot op het einde van zijn leven met voorliefde sprak over dit gelukkig tijdstip van zijn leven. Hij zwaaide af op 10 mei 1863 en werd opnieuw meester in de zondagschool. Ondertussen huwde hij met Octavia Sidonia Van Cauteren. Zijn meesterschap in de zondagschool zette hij echter voort tot 1879 wanneer zijn vrouw het officieel onderwijs te Zele verliet om te Hamme-Zogge in het vrij-katholiek onderwijs te gaan. Hij was te Zele altijd een zeer ijverig werkend lid en een der beste toneelstukken van de maatschappij van de Harmonie geweest. Hij zelf werd dan te Hamme-Zogge ook vrije onderwijzer tot in 1884 wanneer de school aangenomen werd. In 1888 werd zijn vrouw opnieuw benoemd te Zele en kwam hij met zijn gezin terug naar zijn streek. Hij werd nu ook lid van de Confrerie van de H. Vincentius à Paolo, van het aartsbroederschap van de H. Franciscus Xaverius, van het Davidsfonds en van de kring «Voor Kerk en Volk».

In 1891 ontving hij het ereteken «Bene Merenti» door Leo XIII gegeven aan de oud-zoeaven die hun ideaal trouw gebleven waren.

Hij overleed te Zele op 12 oktober 1899 als lid van Pro Petri Sede (Waas).

Van zijn bidprentje weten wij dat hij ook een zoon en een dochter had die in het onderwijs stonden.

MEERSMAN Charles-Louis

zoon van Leander en van Henriette Goossens

werd geboren te Zele (Zandberg) op 27 maart 1838 en had aldaar zijn domicile als hoeveknecht. Hij diende drie jaar in het 1ste Infanterie van het Belgisch leger en trok op 18 december 1865 naar Brussel om zich te engageren als pauselijk zoeaaf. Hij tekende voor een termijn van twee jaar. Als identiteitsbewijs legde hij een certificaat voor van de pastoor en van de burgemeester van Zele.

Op 23 december 1865 werd hij definitief als zoeaaf ingelijfd onder immatriculatienummer 1905. Hij deed de veldtocht mee van 1867 alsook de slag van Mentana op 3 november van dat jaar en zwaaide af op 21 december 1867. We weten niets over zijn verder leven of geen datum van overlijden. We hopen op de ijver van de Zelosi Zelenses van de oudheidkundige kring om meer over te vernemen.

Desire
Augustus

ingly

In het Jaer achtienhonderd dry endertag.
 den veertiensten van demaendt waer begreut by ten dien
 tenveer middag veer and jaanen Baptistia Hofels
 afsetser geblegederd ambtwaer van den burgorlyken
 Staat van het gemine de ruc hede district Den Bornone
 Province van de oostafcaenderen, byn gekomert jaanes
 franciscus de varen: mit ris stredailig jaanen weer
 proovner of den drie' brinnen des gebreuty den
 waken and vertoont heet en kind waerhet maans
 getuucht voren hede kind en weer voer middag
 van hem verhaerde eyde van Catharina Carolina
 Morbellman byn bygewone en waer and by ven
 Maer heft te wiken geen de waeragnen Augustus
 de voren noemde vertoeding end verklaring geaan de
 tegenwoordighen van jaanes franciscus van wile
 land negen hertogten jaanen mulle hilton en van
 jaanes franciscus de Maerkes end seper en
 wyttig jaanen veldwaeter, waer end byn de
 dikes gemente, waken de vader endetwee getuygen
 met ons de tegenvoordige gelaarte wetbaelbig
 getuucht under Dyt de Gohu aen houn alle soek
 ons was weggelaten. Ten Derde van nul jaan
 1818 a Noorbe
 J. J. Appel

N° 285

October
Anguaduid

Het jaar achttien honderd negen en negentig den veertienien October, tenken de voorzied
 Dag voor ons Cestari Philip Meens, Wierder der Scopoltsorde, Burgemeester
 ambtenaar van den burgerlijken stand van de Gemeente De Jare, ^{zijn versien}
 Petrus Josephus Le Jure, oud Diaken twintig jaer, Cnoveringker
 en Theophael De Jare, oud wive en Zesteg Jare, wewer, beide al
 met wewerachtig ongh Dorp, respectieck som en suet van den on-
 ledens, met de onghelken verhuard ont gublerent, ten elf ure
 vromidag, in d'op-huis, gestaan alhier byn Dorp overzeen is,
 Anguaduid De Jare, oud led en Zesteg Jaren en twee maan-
 den, wewer beroep, achter geboren en wewer, wewer met van
 Behara Sibonica Jan Cabaerens, som van wylen Brarves Fran-
 cisca De Jare, en van Catharina - Catharina Mortel maan-
 alle drie al hier overleeren. Waaran alle, Paderlyck op-gemaakt
 de led in het Gemeente huis, welke a t k nu gedenke wor-
 leging door des met de Comparyng is gelyckend.

Philip Meens
 Petrus Josephus Le Jure
 Theophael De Jare
 Anguaduid

Zelig zult gij zijn; want wat er hier op aarde nog blijft van eer, heerlijkheid en kracht Gods, rust op u.

†

Bid voor de ziel van

Augustus De Varé

weduenaar van

Octavia Sidonia Van Cauteren

geboren te Zele den 15 Augusti 1813 en aldaar, versterkt door de H.H. Sacramenten, godvruchtig overleden den 12 October 1890 — De afgestorvene was Oud-Zouaaf (n° 824) van Pius I X, vereerd met de Bene-Merenti door Leo XIII, lid van Pro Petri Sede (Waas), der broederschappen St-Vincentius-a-Paulo en St-Franciscus Xavierius, van het Davidsfonds en van den kring « Voor Kerk en Volk », te Zele.

August heeft manhaftig voor de waarheid en de onafhankelijkheid van Gods Stadhouder gestreden (II Tim. IV); en zeide: Laat ons liever als Martelaar sneuvelen, dan de vertrukking der H.H. Zaken bij te wonen (Machabeüs); Levensde of stervende, ik ben aan God (Rom. XIV); zijn zij gelukkig die in den Heer sterven, beter zijn zij die hreed zijn voor den Heer te sterven.

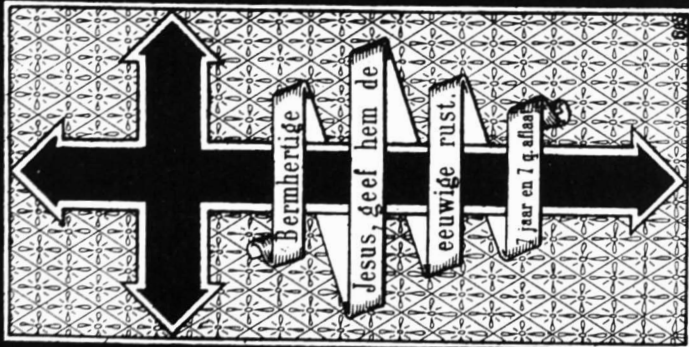
Lieve Dochter, heminde Zoon, heiden in het onderwijs, bewandelt al tijl de wegen Gods, sticht uwe onderhoorigen door uwe goede voorbeelden, hemint recht en vrede en verhaat uit uw hart alle wraak; dan alleen zult gij gelukkig zijn hier en hierna. — En Gij, dappere Wapenbroeders in J. C., vaartwel en volhardt in die vurige zeevoelens van Geloof, die ons naar Rome deden snellen, en ons altijd bezielde en versierkten te midden dier keuren, der versmadingen en vervolgingen die wij te verlaten hadden; en uw loon zal groot zijn. (Woortea en verzuchtingen van den stervende.)

Genadige Jesus! schenk onzen vriend de eeuwige rust.

Akten van Gelooft, Hoop en Liefde.

(7 jaren en 7 quadr. afaat tot latenis zijner ziel.)

Zele — De Smedt-Van Haver & Cie.

Geloofd zij Jesus-Christus. Amen.

†
ZALIGE GEDACHTENIS
van

Helavia Sulpitia Van Canteren

echtgenootte van

Augustus De Varé

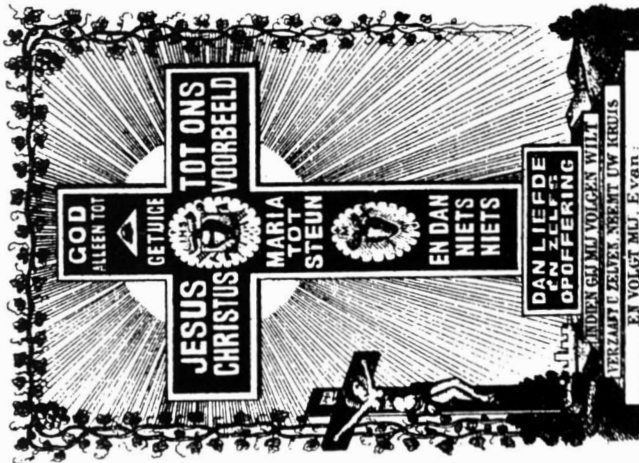
sedert 41 jaren ieterrige Onderwijzers in Gemeente- en Vrije Katholieke School, geboren te Zele den 4 Maart 1836 en aldaar godvruchtig overleden den 30 Januari 1892, versterkt door de HH. Sacramenten.

Met verduldigheid en oprechte onderwerping aan den candidatijschen wil van God heeft zij de sijnen haver ziekte doorstaan, overtuigd van het woord der Schriftuur: door veel tijden moeten wij het rijk der hemelen ingaan. Act. Dier zeden zullen onderwezen hebben in de wegen der gerechtigheid, zullen blinken als sterren in alle eeuwigheid. Dan. XII, 13.

Bemide echtgenoot, geliefde kinderen, gij wret hoe i den tijd niet u heb overgedrucht: ontbreekt dan wel dat ik jaren lang uw welzijn heb behertigd, en nu dat ik u moet verlaten, beveel ik u aan God en aan zijne gratie die machtig is bij u alle goed te bewaren en u het hemelsch erfdeel te verschaffen in het rijk der uitverlorenen. Act. ap. XX, 32.

Zoel hert van Maria wees mijne behoudens.
300 d. a.

Zele — De Smedt-Van Haver & Co.

Gebed.

O zoete Jesus, levende, lijdende en stervende uit liefde voor ons, verleen ons de genade van met U te liden, zoo als Gij en voor U, op dat wij levende, lijdende en stervende in uwe liefde, ook met U eeuwig gelukkig-moogen zijn, Amen.

N° 113

Maart

Wirtman
Carolus
Ludovicus

Ten Jare Duyzend Acht honderd Acht-en-dertig ;

den acht en twintigsten daer maand Maart, ten Elf ure voor-middag, voor ons
Carolus Ludovicus van Heeren Schepingen-gedevorse, Ambtenaar
van den Burgerlyken Stand der gemeente Beke, provincie Oostvlaenderen, is gekomen
Seander Wirtman oud heer en derlyc Jaren hoestker
ger alhier op den wyck Handberg woonachtig, den welken ons
vertoond heeft een kind van het mannelijck geslacht, alhier geboren gisteren ten tien
uren namiddag van hem verklaerd te sijn van heereica
Goedend vud acht en twintig Jaren spuntel-hyne huyde
vrouwe, gelycken huyde van den verklaender en wist oem by
verklaert heeft te willen geoen den voornamen van Carolus Ludovicus

Deze verpooming en verklaring gedaen in de tegenwoordighheyt van Charles Louis van den
Rijckel oud acht en dertig Jaren schryaer en wijk Amst van
Ludovicus van Heeren Schepingen-gedevorse, wijk Amst van
En hebben wy deze akte, na voorlezing, onder teekend met oock den verpooming-gedevorse
Jaren L. A. Wirtman

Wirtman
Ludovicus
Wirtman
Ludovicus

219

EIGENNAMEN DER JONG-GEBORENEN. NOMS PROPRES DES NOUVEAUX-NÉS.	AKTEN VAN GEBOORTEN. ACTES DE NAISSANCES.
JAN. 1811.	
<p>De Vulder Karel Lodewyk</p>	<p>Verboze duidend acht honderd een en veertig dan negen en veertigsten, der maand Januarij ten drie van nachtiag voor mid nacht geboren van Sara Kien wijken gebiedwarden van Chroux vanden burmeesteren danc abgemunt. Zie de Keurzee oolbehaue van id geboortel. In den jaeracht N. V. yder van negen en twintig jaren vjersthoofde, alhoewel den heftant woneachtig den inlijpin en d'vorthenveest een kind van het mannecht gesticht a twee geboren heem ten elfmen voor niette van hem verboronen en von Sabara. Sabara d'hooge end puer d'handely jaer vjersthoofde nyne ten vronwegeochden by te we van een. In den jaer en waer een by ver klare half te midtangen de rogruamen van Karel Lodewyk. - De twee van die en ver klare en een van die te gen weordoppert van d'keucht De vylber adlyp en d'hooge vron Landt buure van d'ard gelyk vanden Bojse ke me ten in Drecht waren d'bruyze. Ende te hier woonachtig en hebben wy d'acht alle na voorling onder te kind zwaak de waer en d'keu gebugen.</p> <p style="text-align: right;"> <i>W. M. B. B. B.</i> <i>De Dijkster Marcelus des g. v. d. M. v. d. M.</i> </p>

DE VIJLDER Karel Lodewijk

zoon van Petrus Jacobus en van Maria Jozefa D'Hooghe

geboren te Zele (Heikant) op 29 januari 1841. Was hoeveknecht bij zijn aanwerving in het pauselijk leger op 22 januari 1866, maar moet toch, naar eigen verklaring, eerst bij zijn ouders, later ergens bij Jezuiten als knecht gewerkt hebben. Op 27 januari daarop werd hij ingelijfd onder immatriculatienummer 2040. Werd Pauselijk Zouaaf eerste klasse op 21 september 1867. Hij deed de veldtocht mee van 1867 en de slag van Mentana op 3 november van dat jaar, waarvoor hij gedecoreerd werd met het kruis «Fidei et Virtuti». Hij zwaaide af op 1 februari 1868. Hij week uit naar Antwerpen 28 september 1876.

Hij werd Broeder-Jezuïet op 21 augustus 1877, doch over kleding, professie of bediening is niets geweten. In februari 1879 werd hij naar Zambezië gezonden. Hij deed er zijn eerste geloften op 22 augustus 1879 en overleed aldaar in de stroom Loosloo op 29 april 1883.

Hier volgt een copy van wat Broeder De Vijlder eigenhandig geschreven heeft: «Tot meerdere Eere Gods. Ik Ludovicus De Vijlder geboren te Zeele in de Provincie Oost-Vlaanderen den 29 januarij 't jaer 1841, van wettige ouders Petrus en Maria Josepha D'Hooghe. Ik heb bij mijne ouders en als dienstknecht bij de Jezuiten gewerkt en twee jaer als Zouaaf gediend tot dat ik ten laetsten aangedreven door de begeerte van God beter te dienen en een volmaekter leven te leiden ontmoediglijk heb aengehouden om in de Soc(ieteit) Jesu aenveerd te worden; in dewelke ik, als tijdelijken coadjuteur aenveerd ben door den Eerw. Pater Josephus Janssens, Provinciael der Belgische Provincie den 21 Augustus 't jaer 1877. Ik ben in het Noviciaet gekoomen den 21 Augustus van 't zelfde jaer. Ik ben onderzocht geweest door den Eerw. Pater Franc.(iscus) Xav.(erius) Van der Hoeven, Rector van het Noviciaet en Novicie Meester, volgens het algemeen onderzoek, grondwetten en regelen der Soc. Jesu, en de Apostolijke brieven van Paulus den III en Pius den VII. Ik ben bereid en begeer te onderhouden al het geen mij in voorgesemd onderzoek, grondwetten en regelen is voorgehouden geweest, voornamentlijk hetgeen de gehoorzaamheid aengaet, bereid zijnde om God alom in alle ambten en bedieningen der Soc. te dienen. Ik beloof dat ik al mijn goed zal afstaen een jaer na mijne intrede als het van mijnen Oversten mij zal bevolen worden. Tot bekrachting van al hetgeen hier gezegd is, heb ik dit met mijne eigene hand onderteekend

Te Drongen in het Nov. der Soc. Jesu, den 28 Augustus) 't Jaer des heeren 1878.»

L. de Vijlder.

AKTEN VAN GEBOORTEN

N° 37

Ten jare duizend acht honderd een en veertig den negen en twintigsten der maend january, dry uren namiddag voor ons Karel Lodewyk van Haeken, Schepen gedelegueerden ambtenaar vanden burgelijken stand der gemeente Zele, Provincie Oostvlaenderen is gekomen Pieter Jacobus De Vylder oud negen en twintig jaren, vlaskooper alhier, op den heikant woonachtig den welkenons vertoond heeft een Kind van het mannelijk geslacht alhier geboren heden ten elf uren voormiddag van hem vertoonder en van Maria Josepha D'hooge oud vier en twintig jaren vlaskoopster zijne huisvrouw geboren ten huize van den vertoonder en waaraen hij verklaerd heeft te willen geven de voornamen van Karel Lodewyk. — Deze vertooning en verklaering gedaen in de tegenwoordigheid van Marcellus De Vylder oud zes en zestig jaren, landbouwer en Karel Lodewyk van den Bossche oud een en veertig jaren schrijver ende alhier woonachtig en hebben wij deze akte na voorlezing ondertekend alsook den vader en de twee getuigen.

P. de Vylder Marcellus de Vylder K.L. van den Bossche.

№ 200

Augustus

Van
Willem
Petrus
Franckius

Van Dardikend acht hondert acht en veertig den vyftenden
 der maegde aenquyden negen en negentig voor mynlag volbrant
 Harec redunck van Maecten Schepers geliefden aen
 stonck van den burgerlyken Staat der gebienterde
 van die oostindieners. Is Naed Raed Raed van der wille
 med een en veertig jaren vladkoop en chiergh vicht
 hant voraestlyc den welckers and verboord heeft een
 kind van het in aen vicht gesticht a chier gelobden
 ten twee en aeft morgen. Van hem een vander en van
 Dorolpha Schepers oud veertig jaren vladkoopster
 zyne hand vromme gelogen te hiedering den verboord
 en waer den by vicht kind heeft twelven gevee de voor
 manen van **Sebaud** vancidens. Het yestoning en
 ver klang geloven in de tegenwoordighen van Harec
 Lothwyck van den Popelie oud acht en veertig jaren
 vchier en en go Berhardus van Drepelie oud twee en
 vyftig jaren. In vichborwer buer a chier voraestlyc
 van die vicht kind is twee getungen a over kring
 onder khanden
 Raed kimp vich khanden is de konink rhyms als
 vicht gelobden khand
Willem Popelie B van Driesche
 vicht

VAN DE WIELE Petrus Franciscus

zoon van André Charles en van Dorothea Schepens
werd geboren te Zele (Rinckhout) op 15 augustus 1848 en was er gevestigd als
landbouwer en vlasbewerker.

Omwille van zijn werkliedenboekje dat hij voorlegde zouden we dit moeten
interpreteren als hoeveknecht. Hij engageerde zich als pauselijk zoeaaf op 18
november 1869 en wél voor een duur van twee jaar. Hij werd in Italië ingelijfd
op 27 november daaropvolgend onder immatriculatienummer 9486, en bleef
op zijn post tot aan de val van Rome op 20 september 1870.

Hij overleed ongehuwd te Zele, Rinckhout, in het huis van zijn vader op 21 juli
1877.

VAN HOLEWINCKEL Edwardus Joannes

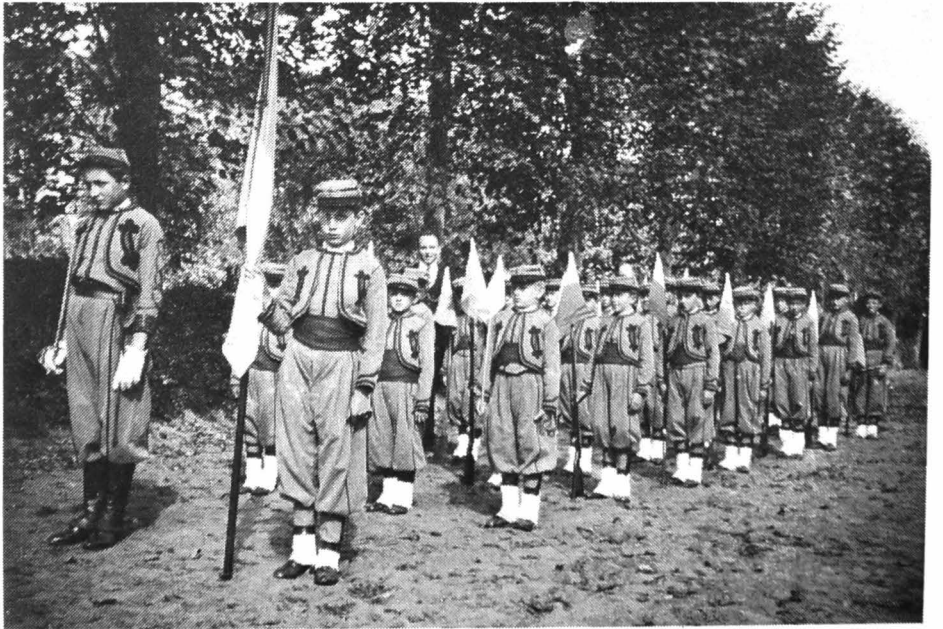
We zouden beter schrijven Eduardus Jan want zo schreef hij steeds zijn
handtekening, o.m. op zijn engagement als pauselijk zoeaaf.

Hij was de zoon van Antonius Ferdinandus, landman uit Lokeren en van
Joanna Francisca De Beule uit Zele.

Hij werd geboren te Lokeren (Everslaar) op 24 maart 1847, had zijn domicile
te Zele en gaf als beroep «landbouwer» aan toen hij zich op 18 november 1869
ging aanmelden bij het wervingsbureel te Brussel waar hij een engagement
tekende voor twee jaar.

Vermits hij daar als identiteitsbewijs onder meer ook een werkliedenboekje
voorlegde, moeten we veronderstellen dat hij meer hoeveknecht als landbou-
wer was. Op 27 november daarop werd hij in het pauselijk leger ingelijfd onder
immatriculatienummer 9483 en bleef er tot de val van Rome op 20 september
1870. In 1879 huwde hij met Maria Sidonia D'Hondt uit Zele.

Er is niets bijzonders over zijn leven gekend. We weten enkel dat hij overleed
in het huis van zijn tachtigjarige moeder te Zele (Rinckhout) op 29 november
1883.

«Zoeaven» uit de Sakramentsprocessie te Zele.

Foto: A. Galland

ZELE IN 1977

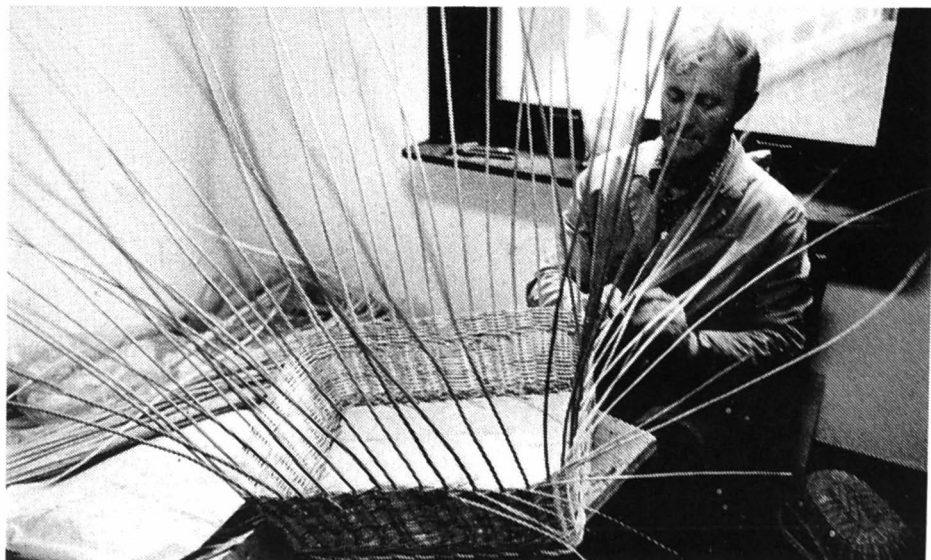
- 1 jan. Installatievergadering van de nieuwe gemeenteraad bestaande uit 25 raadsleden. Coalitie: Z.B. - C.V.P.
Burgemeester Geerinck Avil; Schepenen Walrave Louis, De Bruyne Jozef, Poppe Karel, Poppe Petrus, Van Kerckhove Jozef.
- 27 mrt. tot 3 apr. Lentekermis en jaarmarkt op 29 mrt.
- 1 apr. De O.C.M.W. treedt in werking. De C.O.O. (Commissies van Openbare Onderstand) worden vervangen door de O.C.M.W. (Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn).
Jubeljaar van de K.L.J.: 50 jaar Katholieke Landelijke Organisaties.
- 17 april Parlementsverkiezingen.
- 30 apr. Op de vooravond van mei, meiboomplanting, in het gemeentepark Peeters.
- 21-22 mei Viering: Sint-Lutgardisturngilde «Vlug en Vroom» 25 jaar jong.
- 1 jun. De hulpdienst «900» van het O.C.M.W. - Zele treedt officieel in werking.
- 11 jun. Voor het eerst te Zele: grandioos feest van de vijftigjarigen.
- 25 jun. Herdenking van de inhuldiging van de Burgemeester Van Ackerwijk, 25 jaar geleden.
- 23 sep. 25-jarig jubileum van de socialistische gepensioneerdenvbond.
Dirk Heirwegh draagt de gele trui in de eerste ritten van de Ronde van de Toekomst.
- 2 tot 9 okt. Kermis en jaarmarkt op 4 oktober.
- 3 okt. Startavond van het 20ste werkingsjaar van de V.T.B.
- 4 okt. Oude ambachten en Antiekmarkt, Park Peeters (H.O.K.).
- dec. Feeërie: 25 jaar feeëriek verlichting in de Cesar Meeus-, Oudburg- en Kouterstraat.
- 1978 Ook Zele treedt in het «Jaar van het Dorp».

E.Q.

«Oude beroepen»
nog eens gedemonstreerd
tijdens de jaarmarkt '77.

Foto: B. De Block

VAN DE HAK OP DE TAK (1)

1. Gemeentepersoneel

Op 31 dec. 1976 was de effectieve bezetting van het gemeentepersoneel als volgt:

— administratief personeel	17
— technisch personeel	3
— politiepersoneel	21
— werkliedenpersoneel	
full-time	21
part-time	3
— slachthuis	3
	<hr/>
TOTAAL	68

Tewerkgestelde werklozen

— bedienden	2 à 3
— schoonmaaksters	1 à 2
— arbeiders gemiddeld ongeveer (in de winterperiode gemiddeld ongeveer 7)	29

2. Bouwingen

Zele telde op 31 dec. 1976 in totaal	6.182 woningen
Aantal woningen in 1976 voltooid	159
Aantal in opbouw zijnde woningen	173

Krotopruijing:

— totaal aantal ongezond erkende woningen sinds 1960	172
— totaal aantal van deze woningen welke reeds gesloopt werden (waarvan tijdens 1976: aantal 13)	127

3. Vreemdelingen

In 1976 woonden er in Zele 709 vreemdelingen van 15 verschillende nationaliteiten, waaronder de meeste ingezetenen kwamen uit: Turkije 510, Marokko 91, Nederland 41, Frankrijk 19, . . .

Aantal vreemdelingen op 31 december:

1971	1972	1973	1974	1975	1976
209	328	493	623	644	709

4. Industrie

Lijst van de reeds gevestigde bedrijven in de Industriezone «Station» en aard van de produktie (1976). Tussen haakjes het tewerkgestelde personeel.

ALL PLAK pvba, aankoop-verkoop en bewerking van hout voor meubelen en bouw (10).

ARBEIDERSPERS sv, uitgeven van boeken en periodieken, verkoop kantoormeubelen en machines (41).

BAERT pvba, algemene onderneming (72).

BAUWENS nv, vleeswarenfabriek, inzonderheid bewerking van hespen (109).

BEAUTY-TRICOT nv, vervaardigen van breigoederen (77).

BOON Frans, modelmakerij (4).

BRADY EUROPE nv, vervaardigen van zelfklevende materialen, etiketten voor industriële en administratieve doeleinden (38).

CLAEYS R., vervoeronderneming (5).

CRC CHIMICALS EUROPE nv, fabriceren, verpakken en verkopen van scheikundige preparaten voor technisch gebruik (15).

DANMAG (MAGNETROL) nv, vervaardigen van alle soorten typen van gespecialiseerde meet- en controletoeestellen voor gas en vloeistoffen (34).

DE CUYPER-ROBBERECHT pvba, drukkerij (54).

DE GROEP pvba, algemene onderneming (33).

DEKO nv, bedrukken van weefsels (37).

DE LEENHEER A., aanleggen sanitaire installaties, lood- en zinkwerken (—).

DEXTER CONTINENTAL nv, rechtlijnige kogellagers (24).

D'HOOGHE pvba, vervaardigen en assembleren van onderdelen voor filters en zwembaden (5).

DURANO pvba, aluminium en anodisatiebedrijf (8).

EBES vn, electriciteitsinstallatie (—).

ELBEKO pvba, vervaardigen van geprefabriceerde gebouwen (32).

ETERSOL nv, vinylmuur- en vloerbekleding (17).

EUROP VERVERIJEN pvba, verven en veredelen van natuurlijke en synthetische vezels (0).

FARINOS pvba, vulsels en isolatiemateriaal, drogerij en ververij (16).

FIBRILO nv, fabricatie textiel- en plasticprodukten. Garens in polyofeline voor turfstedtapijten (32).

GLENOIT BELGIUM nv, vervaardigen van kunstbont (41).

GLORIA pvba, vervaardigen metalen rekken (10).

GOOSSENS GEBRS. nv, tapijtfabriek (342).

HOFMAN EN ZONEN pvba, vervoeronderneming (30).

HOUTHANDEL pvba, houthandel en houtzagerij, doodskisten (43).

JOVANDA nv, textielprodukten (50).

LORLY DECOR nv, fabricatie van plafondtegels (19).

MINNEBO nv, groothandel in hout (44).
 PASCO nv, plaatbewerking (6).
 PHORMIUM nv, jutespinnerij-weverij (280).
 RAEMDONCK R., kunststoframen en deuren (4).
 REGEL- EN ELEKTROTECHNIEK pvba, meet- en regelapparatuur (122).
 SCHOTTE EN Cie nv, vervaardigen, flessenstoppen en kurkwaren (6).
 SILOSCO nv, vervaardigen van silo's (22).
 SYNCOGLAS nv, produceren van afgewerkte met glasvezel versterkte kunststofdelen (39).
 VAN DEN BERGHE pvba, continu drukwerken voor mecanografie (31).
 VAN DER EECKEN nv, jute en katoenweverij-spinnerij (834).
 WISKEMANN nv, zilverbewerking (41).
 ZENITH RUBBER, herrubberen van autobanden (37).

5. Eeklo

«De wijzen komen uit het oosten», zei de eerste schepen gedurende de huldigingsavond van de burgemeester te Eeklo. Inderdaad burgemeester Alfons Coppieters (CVP) en eerste schepen Alfons Van Mossevelde (BSP) zijn van geboorte afkomstig uit Zele . . .

(1) gegevens geput en verwerkt uit het gemeentelijk jaarverslag 1976.

HET BEVOLKINGSCIJFER OP 31 DECEMBER 1976

<i>A. OPNEMINGEN in het bevolkingsregister</i>	<i>mannen</i>	<i>vrouwen</i>
1. Belgen door geboorte	117	120
Belgen door vestiging	226	211
Vreemdelingen door geboorte	2	1
Vreemdelingen door vestiging	8	2
2. Opneming in het vreemdelingenregister		
door geboorte	17	12
door vestiging	47	49
	417	395
totalen	417	395
 <i>B. AFVOERINGEN van het bevolkingsregister</i>		
1. Belgen door overlijden	117	98
Belgen door vestiging	175	167
Vreemdelingen door overlijden	—	—
Vreemdelingen door vestiging	5	3

2. Afvoeringen uit het vreemdelingenregister		
door overlijden	2	1
door vestiging	37	37
	<hr/>	<hr/>
	336	306
Totaal van de opnemingen	417	395
Totaal van de afvoeringen	336	306
	<hr/>	<hr/>
winst	81	89
<i>Bevolkingscijfer 1976</i>		
Bevolkingscijfer 1975	9.553	9.551
Winst	81	89
	<hr/>	<hr/>
	9.634	9.640
Totaal		19.274

E.Q.

DE LOTGEVALLEN VAN DE SPOORWEGEN ELDERS EN . . . HIER

Ontstaan

De 19de eeuw was de eeuw van de spoorweg.

De Engelse pionier William Trevithick kwam op het idee om de twee principes van de rail en de pas uitgevonden stoommachine te verenigen. Hij bouwde in 1804 de eerste locomotief in samenwerking met de mijnwerkers van Cornwall. De eerste werkelijke spoorweg-met-locomotief werd voor het goederenvervoer in gebruik genomen op 27 september 1825 tussen Stockton en Darlington aan de oostkust van Engeland in het graafschap Durham. De lijn werd ingereiden door de locomotief «Locomotion» en bestuurd door de uitvinder Georges Stephenson (1781-1848). De trein was samengesteld als volgt: een locomotief, een tender, 6 goederenwagons, een keurig opgesmukte wagon voor het comité en de autoriteiten, 21 wagons voor passagiers en opnieuw 6 goederenwagons. Ongeveer zeshonderd personen deden de reis mee wat samen met de goederen een gewicht van ca 90 ton bereikte.

Vanaf 1830 reden er regelmatig reizigerstreinen met stoomtractie tussen Liverpool en Manchester. Ook in de Verenigde Staten werd in hetzelfde jaar de Baltimore-Ohio spoorweg in gebruik genomen. In 1834 volgde Ierland met de Dublin and Kingstown Railway.

In België

Het nieuwe België was nog niet gekomen van de revolutie in 1830 toen het zich reeds aan de top van de vooruitgang werkte door in 1835 voor een primeur te zorgen en de eerste spoorlijn tot openbare dienst te maken. Op 1 mei 1834 ondertekende Koning Leopold I een wet waarin het principe werd vastgelegd dat de Staat in België een spoorwegnet zou exploiteren.

Het eerste vak Brussel-Mechelen werd op 5 mei 1835 in aanwezigheid van de koning in gebruik genomen. Drie treinen gesleept door de lokomotieven «De Pijl», de «Stephenson» en de «Olifant» waren de eerste op het Europese vasteland. Ze reden aan een razende snelheid van bijna . . . 50 km per uur. De koning samen met 900 genodigden deden de reis mee. Stephenson, vader en zoon Robert, hadden deze locomotieven geleverd.

Om te bewijzen dat de «Olifant» een grote kracht kon ontwikkelen, werden bij de terugkeer de 30 wagons samengevoegd. De «Olifant» echter raakte al vlug zonder water . . . zodat men in het open platteland op zoek moest naar water waar het te vinden was. Alles viel echter nog mee al liep de «Olifant» met enkele uren vertraging Brussel-Groendreef binnen.

Vermelden we nog dat «De Belg» de eerste locomotief was van eigen makelij welke op 30 december 1835 in de werkhuizen van John Cockerill te Seraing rijklaar werd gemaakt.

Hoe verliep de evolutie in onze naburige landen? Na Brussel-Mechelen op 5 mei 1835 volgde in Duitsland de lijn Neurenberg-Fürth in december van

hetzelfde jaar, in 1837 Parijs-St-Germain in Frankrijk, in 1838 St.-Petersburg-Tsjarkoje Zelo in Rusland en in 1839 Amsterdam-Haarlem in Nederland.

Geleidelijk werden in eigen land spoorlijnontwerpen opgemaakt zodat weldra de grote centra met elkaar verbonden werden door middel van de «nieuwe ijzeren weg».

Op 28 september 1837 arriveerde in Gent de eerste trein uit de hoofdstad. Het was echter een koninklijke trein want Leopold I maakte de reis mee.

Tien jaar later — op 9 augustus 1847 — reed de eerste trein van de maatschappij «Chemin de Fer d'Anvers à Gand» direkt van het station op Linkeroever Vlaams Hoofd over St.-Niklaas, Lokeren naar het station Gent-Waas, dat gelegen was aan de huidige Land van Waaslaan te St.-Amandsberg. Het baanvak Antwerpen-Linkeroever - Sint-Niklaas was reeds drie jaar eerder in gebruik genomen. Hier was het de locomotief «Land van Waas» die voor het reizigersvervoer instond. Om zuinigheidsredenen had de spoorbreedte de ongebruikelijke afmetingen van 1,15 m. In 1847 werd de lijn doorgetrokken tot Lokeren, Beervelde en Gent, zowat 60 km lang. Deze verbinding was de enige persoonlijk verleende koncessie toegekend aan de St.-Niklase ingenieur G. De Ridder, die eerst scheepsbouwer was en daarna aannemer van wegen. Hij was samen met de Brusselaar Simons en de Engelsman Stephenson de bouwer van het grote spoorwegevenement in 1835, de eerste treinverbinding tussen Brussel en Mechelen. In 1896 werd de privémaatschappij overgenomen door de Belgische Staatsspoorwegen en werd meteen de spoorbreedte op 1,435 m. gebracht.

«De Waesche Spoorweg» deed de tocht in iets minder dan een uur en half. Per dag reden er vier reizigerstreinen die stopten te Beveren, St.-Niklaas, Lokeren en Beervelde. In de beginperiode kostte een biljet Antwerpen-Gent in eerste klasse 4,55 fr., in tweede klasse 3,05 fr. en in derde 2,00 fr., de overtocht der Schelde op St.-Anneken was in de prijs begrepen. Dit alles is ruim 130 jaar geleden . . .

«De spoorweg van Dender en Waes»

Nieuwe baanvakken in onze streek werden voor het treinverkeer aangelegd en opengesteld. Dendermonde - Aalst-Noord werd in gebruik genomen op 9 juni 1853; Geraardsbergen - Aalst op 9 april 1855; Geraardsbergen - Aalst-Noord op 1 oktober 1855; Dendermonde - Lokeren op 13 februari 1856 en Brussel-Noord - Schellebelle op 1 mei 1856. Deze spoorlijnen verbonden de dichtbevolkte streken van de Dendervallei met het Waasland. Voor Brabant en Oost-Vlaanderen was het de oplossing om voor de fabrieken de nodige grondstoffen uit Henegouwen te betrekken, zoals steenkool, ijzer en hardsteen.

Op 13 mei 1852 bekrachtigde de koning het K.B. houdende goedkeuring van de statuten van de «Société Anonyme de Chemin de fer de Dendre en Waes et

de Bruxelles vers Gand par Alost», waarvan het kapitaal 22 miljoen bedraagt (1).

Het tracé van de spoorlijn werd door dhr. Desart, hoofdingenieur van Bruggen en Wegen ontworpen. De concessiehouders zijn de heren De Mot en Gendebien die met de financiële steun van de «Société générale pour favoriser l'industrie nationale» voor het kapitaal zorgde en belast was met de uitvoering van de werken.

Nochtans moesten de concessiehouders met bepaalde voorwaarden rekening houden, zoals o.a.

- de spoorweglijn moest onder toezicht van de regering binnen de vijf jaar aangelegd zijn;
- de twee spoorlijnen met hun stations en aanhorigheden moesten op kosten en op risico van de contractanten worden gebouwd zonder dat de schatkist er wat toe bijdraagt;
- de contractanten moesten voor de onderhoud van alle kunstwerken instaan tot op de dag van de definitieve oplevering;
- zij moesten op bepaalde plaatsen voorraden aanleggen van dwarsliggers, railstoelen, bouten en wiggen, dit naar verhouding van 1% van de gebruikte materialen aan de spoorlijn en de stations;
- de eigenlijke spoorbaan moest over haar hele lengte dubbelsporig zijn;
- de aan te leggen spoorwegen moeten door de regering geëxploiteerd en beheerd worden precies alsof ze deel uitmaken van het net dat door de Staat aangelegd werd;
- vanaf de dag dat de spoorweg over heel zijn lengte geëxploiteerd wordt, zal de concessie verleend worden voor een termijn van 90 jaar.

De concessie werd op 1 mei 1876 door de Staat teruggekocht.

Architect J.P. Cluysenaar werd aangezocht de stationsgebouwen volgens nieuwe plannen op te trekken en vooral zich te onttrekken aan de tot nog toe in België gangbare traditie. «De reiziger wil voortdurend wat anders zien; al te vaak is eentonigheid oorzaak van verveling op een spoorweg waarvan de rails op identieke wijze blijven doorlopen en waarvan de gebouwen elkaar eenvormig opvolgen» (1).

De gebouwen van de spoorweg Doornik-Jurbise zouden als model dienen voor de konstrukties en zouden niet meer zo omvangrijk zijn. Ze zouden beperkt blijven tot de noodwendigheden van de dienst. Er wordt gelet op het artistiek cachet en het gevoel voor schilderachtigheid.

De «Spoorweg van Dender en Waas» liet mooie stationsgebouwen optrekken zoals o.a. te Lessen, Rebaix en Deux Acren in Henegouwen. In het Oostvlaamse gedeelte van de Dendervallei hebben wij Ninove, een opvallende gelijkenis met Lessen, en Denderleeuw, op de kruising van de lijnen Brussel-Gent, Brussel-Kortrijk en Gent-Aat, uiteraard een omvangrijker dienstgebouw. Aalst-Noord kreeg omwille van zijn kruising van meerdere lijnen een groot station. Het mooie stationnetje van Lede had enige gelijkenis met dit van Zele.

Te Dendermonde was het «Villaatje aan de haven» oorspronkelijk een station met veel fantasie en kantwerk aan de daken.

De spoorweg Dendermonde-Lokeren opengesteld op 13 februari 1856 heeft ook geschiedenis gemaakt. Om hem tot in Dendermonde te laten doordringen was de Compagnie verplicht een weg te banen door de vesting- en verdedigingswerken. Bochten met een geringe straal en drie baileybruggen over de vestinggrachten zochten hun weg door dit onbetreden gebied. Daarbij moest nog de bestaande brug over de Schelde aangepast worden aan het treinverkeer en moest een gietijzeren draaibrug de Dendermondig overbruggen.

Het station van Zele (1854) gelegen op ongeveer halweg Dendermonde-Lokeren, kreeg eveneens zijn betekenis, want dank zij de aanleg van het spoor begon de industrie geleidelijk te bloeien: brouwerijen, stokerijen, stijfsel-, klodde- en katoenfabrieken, fabrieken van zeildoek. Het lange rechte spoor van Grembergen tot Lokeren maakte even voorbij Bokslaar een brede bocht om via de ophaalbrug over de Durme, het station van Lokeren te bereiken.

Alle gebouwen van de Compagnie zijn opgetrokken in Boomse papesteen van achttien centimeter lengte en gebakken met sparrehout dat de steen een mooie rode kleur geeft en naar 't schijnt de duurzaamheid verhoogt. De plinten en snoeren zijn van blauwe hardsteen uit Soignies of uit Maffle; de kornissen en het rifthout van Noordse den. De daken werden gedekt met platte pannen met dubbele rand, rode en blauw-zwarte. Architect Cluysenaar was 125 jaar geleden al begaan met het probleem van het leefmilieu want zijn afwisselende architectuur harmonieert wonderwel met het uitzicht van het platteland, waarvan de nabijheid van huizen of bomen, deze gebouwen een passende omlijsting bezorgen.

Rond de eeuwwisseling was er een druk verkeer op onze spoorlijn. In de jaren 1900-1910 werd de reizigersdienst verzekerd door niet minder dan 22 treinen. Het aantal werk-abonnés bereikte ruim de 600. In die periode werden dagelijks 10 goederentreinen genoteerd. Per dag werden gemiddeld tien spoorwagens gelost en vijf geladen (1). Wanneer in 1891 de buurtspoorweg Wetteren-Hamme aan het station te Zele een drietal tramsporen naast de vertakking van de grote spoorweg liet aanleggen, kreeg dit laadstation een dubbele betekenis bij het overladen van en naar de goederenwagens. Tevens bouwden de buurtspoorwegen een groot magazijn aan de overweg van de Lokerenbaan.

Dit alles is in de vijftiger jaren verdwenen. Op de plaats waar destijds zoveel handarbeid bij het laden en lossen werd verricht, werd rond de jaren 1960 een groene zone met rustbanken aangelegd.

Sinds de eerste wereldoorlog ligt er maar één enkel spoor meer. Op last van de Duitse bezetter werd het tweede spoor opgebroken. Het is nooit meer opnieuw aangelegd.

In oktober 1958 werd te Zele een telling gemaakt naar het aantal abonnementen: daggemiddelde 1.074 met o.a. 224 reizigers voor Dendermonde. Voor Zele en Lokeren bedroeg het aantal abonnementen met bestemming Brussel

801. Slechts 3,5% van de gewone reizigers hebben als bestemming Brussel. Vermelden we nog dat het treinkliënteel voor het arrondissement Dendermonde in zijn geheel 90% forensen bedraagt, terwijl het gemiddelde voor het Rijk slechts 60% is.

In 1960 bedroeg het opstapcijfer gemiddeld per dag 1.285. Voor het goederenvervoer geldt volgende onderverdeling op de loskoer: 143 vertrekkende wagens tegen 1.666 aankomende. Zele heeft vijf industriële aansluitingsspooren met een potentieel van 153 vertrekkende en 52 aankomende wagens.

Onze «lijn 57» dat al geen te beste verbinding gaf — zowel te Dendermonde als te Lokeren — was voor de honderden pendelaars uit onze gemeente een eentonig en tijdrovend traject. Er kwamen minder reizigerstreinen terwijl meer autobussen werden ingelegd naar Dendermonde en Lokeren. De stoomtreinen werden in de vijftigerjaren vervangen door lichte en gemiddelde motortreinen en daarna door tweewagenmotortreinen. 's Morgens en 's avonds werden de diensten versterkt door langere treinen, gesleept door diesellokomotieven.

In 1966 naderde het stoomtijdperk bij de N.M.B.S. zijn einde. De met bloemen versierde stoomlok 64022 verliet op 14 oktober 1966 voor de laatste keer het station van Dendermonde. De allerlaatste officiële stoomrit in België had plaats op 20 december 1966 tussen Aat en Denderleeuw, waarbij de reeds historisch geworden lok 29013 het stoomtijdperk officieel afsloot.

Stoomhappenings

De in 1945 gebouwde «Consolidation» bij de Montreal Locomotive Works Ltd in Canada, van het type L, was nog de enige rijvaardige stoomlok. Op 2 september 1972 zorgde deze oldtimer 29013 voor de show. Voor de «Vereniging voor het Trammuseum» te Schepdaal zal het stoomtijdperk enkele uren herleven. Een rit vanuit Schaarbeek via Halle, Zottegem, Denderleeuw en Brussel, was om zo te zeggen de ouverture voor de komende ritten, waarbij stomofielen en fotografen in hun nopjes waren.

Deromantische periode van de «ijzeren weg» kreeg een nieuwe injectie met de succesvolle stoomrit op zaterdag 26 juni 1976, georganiseerd door de «VVV van Klein-Brabant» en de «Vereniging van Belangstellenden voor het Openbaar Vervoer». Stoomlok 29013 zorgde voor het attractiefste fotomotief der jongste jaren, vooral te Temse waar de fotostop uitstekend benut werd. De trip ging van Leuven via Mechelen, Willebroek, Puurs, Temse, St.-Niklaas, Lokeren, Gent-Dampoort, Dendermonde, Mechelen en Leuven. Tien rijtuigen van het onverslijtbaar type L met 600 enthousiaste deelnemers!

Zondag 5 juni 1977, een nieuwe happening ingericht door de «Belgische Vrienden van de Stoomlokomotief» V.Z.W. Blij weerzien van de 29013 in het feestelijk station van Gent-St.-Pieters, op doortocht van Leuven naar Oostende. De sympathieke «vervuiler» kwam op zondag 4 september 1977 nog eens buiten ter gelegenheid van «Fietsje Buiten» georganiseerd door de BRT

en meerdere toeristische federaties. De rit ging van Leuven via Mechelen naar Lier en na de fietsuitstap terug naar Leuven.

De spoorwegen hebben onlangs nog een tweede stoomlok opgeknapt, de P8 64045 die wellicht in 1978 naast de ouwe trouwe 29013 voor de komende stoomhappenings zal instaan.

Elektrificaties

Op 29 mei 1973 werd de geëlektrificeerde lijn Antwerpen - St.-Niklaas - Lokeren - Gent St.-Pieters — lijn 59 — plechtig ingereden. Precies 126 jaar na de aanleg. Reeds in september 1970 reden de elektrische treinen vanuit Antwerpen-Centraal door de nieuwe Kennedy-tunnel tot St.-Niklaas. Vooral te Antwerpen-L.O., St.-Niklaas en Gent ging dit gepaard met grootscheepse werken en de aanleg van viadukten van meer dan 700 m. lengte. Maar ook te Lokeren. De spoorlijn kwam op een verhoogd tracé waarbij zeven overwegen en de beweegbare brug over de Durme werden adgeschapt. Met het nieuwe station en de toegangstunnel verdween een oud gebouw dat in mei 1940 lelijk werd toegetakeld na een bombardement van Duitse Stuka's. Het aantal ingelegde treinen en de betere verbinding met andere centra heeft het reizigersverkeer gevoelig doen stijgen.

Intussen sprak men maar steeds over de afschaffing van lijn 57 . . . onze spoorlijn! Syndikale organisaties, parlementairen, gemeentebesturen en andere verenigingen, streden al jaren voor het streekbelang en de ontsluiting van ons gebied. De slag werd thuisgehaald en Minister van Verkeerswezen Chabert beloofde de spoorweglijn Dendermonde-Lokeren te behouden en . . . na de noodzakelijke ophogingswerken te elektrificeren! De kogel was door de kerk. Rechtstreekse verbindingen Lokeren - Zele - Dendermonde - Brussel liggen in het verschiet waarbij het vervelende tijdverlies bij het overstappen zal vermeden worden. De elektrificatie van de lijn 57 wordt aangezien als een uitvloeisel van de elektrificatie van de lijn 60 Brussel-Dendermonde. Voor onze gemeente komen Brussel, Gent en Antwerpen dichtter te liggen, via een beter aansluitend openbaar vervoer.

De laatste trein . . .

Het zou noodzakelijk zijn het treinverkeer voor een periode van minstens drie jaar te onderbreken om de nodige ophogingswerken en de bouw van meerdere viadukten uit te voeren.

De laatste treinen liepen het station van Zele binnen op de avond van vrijdag 28 mei 1976. Deze historische gebeurtenis ging onopvallend voorbij, alhoewel permensen en een delegatie van de «Vereniging van belangstellenden voor het openbaar vervoer» de rit meemaakten.

- Diesellok 6205 met treinstel komende van Dendermonde tot Zele, rangeert en keert terug;
- Diesellok 5104 met trein van Dendermonde is in zijn soort de laatste trein naar Lokeren.

— 19,25 u.: de met bloemen getooide tweewagenmotortrein 4404 met bestemming Lokeren, rijdt de lijn 57 de geschiedenis in en is de allerlaatste trein voor personenvervoer vóór de algehele vernieuwing.

Talrijke vervangingsautobussen trachten door het drukke verkeer heen de honderden Zeelse werknemers, reizigers en studenten bijtijds af te leveren aan de stations Lokeren en Dendermonde . . . Driemaal in de week komt van Dendermonde nog een diesellok een klein aantal goederenwagens afleveren op de loskoer.

Vooruitzichten

In 1976 is een K.B. verschenen waarbij lijn 57 volledig geëlektrificeerd zal worden als een verlengstuk van Brussel-Dendermonde. Nochtans blijft het traject Dendermonde-Lokeren over één enkel spoor, met een ontdubbeling in het station van Zele. Te Lokeren zijn de ophogingswerken en de bouw van een lang viadukt reeds geruime tijd begonnen. Daardoor worden tussen Bokslaar en het station van Lokeren alle overwegen afgeschaft. Van Bokslaar via Zele tot Grembergen wordt de vernieuwde baan aangelegd op de oude spoorbedding.

Aan de onbewaakte overwegen op het grondgebied Zele wordt het nochtans dubbel gevaarlijk! De treinen zullen met een maximum snelheid van 120 km. per uur tussen beide steden rijden aan een kadans van één trein per uur en per richting. Te Grembergen gaat de spoorweg terug de hoogte in, worden overwegen en ook het station van Grembergen afgeschaft en zal een gewijzigd traject via de nieuwe Scheldebrug de andere oever verbinden. Door de N.M.B.S. wordt gesteld dat deze werken tegen 1981 zullen voltooid zijn. Ook rond die tijd zou de elektrificatie tussen Brussel en Dendermonde moeten verwezenlijkt zijn.

Het lot van ons stationgebouw is erg onzeker . . . De vernieuwing «zou» algemeen zijn, zegt men. Krijgt Zele een kleiner, modern en efficiënt dienstgebouw? Dan zouden wij toch met leedwezen afscheid nemen van het landelijk uitzicht van ons station, dat de roemrijke tijd meemaakte van de spoorweg van Dender en Waas.

. . . ons station dat de romantische tijd beleefde van de fluitende en de puffende stoomtreinen; van de massa mensen die zich in de twee wachtzalen verdrongen; van de gloeiende kachels en het eindeloos aanschuiven voor een spoorkaartje; van het krantenkiosksken waar Julia in de vroege morgen zoveel lektuur bezorgde, heet van de naald . . . Vergeten we dan maar liever het urenlang wachten en de vertragingen vooral gedurende de oorlogsjaren; en de wacht langs het spoor . . .

Etienne Quintijn.

Het station van Zele vóór 1914 langs de straatzijde. Bemerkt de gietijzeren postbus. De krantenkiosk en het rond plein met het oorlogsmonument werden uiteraard na de eerste wereldoorlog aangelegd. (Verz. EQ)

(1) uit Het Spoor nr 204 van augustus 1973 «De spoorweg van Dender en Waas» door Paul Pastiels.

(1) Chemin de fer de Dendre et Waas-Bâtiments des stations et maisons de garde. J.P. Cluysenaar Bruxelles 1855.

(1) «Zeel en zijn geschiedenis» door Fr. Michem.

SPROKKELINGEN

XII: CHRISTELIJKE SAGEN

Onze-Lieve-Vrouw-den-Tuimelaar van Zele (1)

O.-L.-Vrouw van de Kouterkapel te Zele

2. *Onze-Lieve-Vrouwe-den-Tuimelaar van Zele*

Eeuwen geleden vond een landbouwer van Zele op zijn akker een houten Mariabeeldje. Hij droeg het mede naar huis, maar zag, des anderendaags, dat het spoorloos verdwenen was, en tot zijne groote verwondering ontdekte hij het weder op dezelfde plaats van zijn stuk land. Dit gebeurde tot driemaal toe, ofschoon hij den derden keer de voorzorg genomen had het beeldje in eene kist te sluiten.

Toen gaf hij er kennis van aan de geestelijkheid der parochie, en weldra verrees er op dien akker een kapelleken, hetwelk den naam ontving van «*Onze-Lieve-Vrouwe-den-Tuimelaar*», omdat het beeldje steeds van het boerenhuis naar gezegd bouwland tuimelde.

3. *O.-L.-Vrouw van de Kouterkapel te Zele*

In de Kouterkapel, te Zele, bevindt zich een miraculeus Mariabeeldje van de Zeven Weeën. Eeuwen geleden reeds, zegt men, genoot het eene zekere vermaardheid en stond bij de bevolking van Zele en omstreken in hoog aanzien. Er kwam echter een tijd van groote verslapping in geloofszaken, zoodat eindelijk niemand meer den kapelleweg der Zeven Weeën bezocht. Toen gebeurde het, dat een wever uit de buurt, op zekeren dag, het Lieve-Vrouwebeeld zelf, gansch alleen, den ommegang zag afleggen. En bij 't onderzoek bleek het inderdaad, dat de boord van Maria's kleed met slijk was besmeurd. Door dat mirakel werd de godsvrucht tot O.-L.-Vrouw der Kouterkapel weer aangevuurd.

Geen wonder dat men zich, in 1852, toen te Zele twee en negentig menschen, in drie weken tijds, aan de cholera bezweken, in de eerste plaats tot de Kouterkapel wendde. Op aandrang der bevolking werd, den 5en Augustus, het Mariabeeld plechtig rondgedragen. Den vorigen nacht reeds hadden velen, op hunne knieën, den beeweg gedaan. O.-L.-Vrouw was zoodanig bewogen dat men haar «promentelijk» tranen zag schreien van deernis, en van dien dag af hield de ziekte gansch op.

(1) In: *Volkskunde. Tijdschrift voor Nederlandsche Folklore* . . ., 1895, VIIe jaargang, 8e, blz. 82-83.

Zele. — Windmolen en bosch.

De vergadering sluit zich aan bij het hiernavolgend verslag van den Heer Nyssens:

RAPPORT

Monsieur Van Wesemael, conservateur du Musée d'Antiquités de Termonde, sollicite l'intervention de la Commission Royale des Monuments et des Sites, en faveur du maintien du moulin du Zandberg et du bois du Doyenné dans la commune de Zele.

1° *Moulin*. — Le moulin en question est situé presque au centre d'une place publique d'environ 85 ares, sur un vaste tertre d'une hauteur de 4 à 5 mètres. Il dresse fièrement sa silhouette au dessus des maisons qui l'entourent. Cette place est gazonnée et fort mal entretenue; jusque dans ces derniers temps elle était dans un état de complet abandon.

Depuis quelques années les ailes du moulin ont été enlevées, un des quatre pieds a cédé, le moulin penche et menace ruine.

La commune en a fait l'acquisition, elle se propose de le démolir. Pour faciliter la circulation, la commune vient d'établir une chaussée qui traverse la place et passe en courbe contre le pied du tertre.

La commune se propose de faire usage de cette place pour les foires et pour le marché hebdomadaire.

Il n'y a aucun arbre sur cette place. Faut-il demander le classement de cette place et du moulin pour en assurer la conservation?

La population Zéloise n'a jamais considéré cet ensemble comme une chose belle et agréable, le moulin n'offre pas de lignes gracieuses.

Les habitations voisines n'ont aucun cachet artistique, l'ensemble présente, un caractère triste et délaissé.

Dans ces conditions il n'y a pas lieu de proposer l'intervention de la Commission.

2° *Bois du Doyenné*. — L'habitation du doyen et le bois en question appartiennent à la commune de Zele.

Dans ces derniers temps l'administration communale a dû effectuer d'importants travaux d'entretien à l'habitation. C'est en vue de trouver des ressources qu'il est question de vendre des arbres de ce bois.

Les archives de la commune font mention d'une vente d'arbres en 1830, afin de solder des frais de réparation du Doyenné. Le bois fut replanté.

On ne peut pas dire que ce bois constitue un site pour le public. Il est en effet quasi invisible de la voie publique, car il est enclavé dans un groupe de maisons. Quelques jardins particuliers voient ce bois. Sous ce rapport ce bois est intéressant. Il n'y a pas lieu pour la commission d'intervenir. Je crois que les propriétaires riverains obtiendront le maintien des arbres les plus importants et les mieux conservés.

La commune se propose de replanter, comme il fut fait après la coupe en 1830.

P. Nyssens.

(2) In: *Bulletijn van het Comité der Provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, 1930, deel XVIII, 1931, 8e, blz. 75-77.

AFDEELING LANDSCHAPPEN

De afdeeling vergadert den 6 Januari 1920 om 2 ure namid.

Waren tegenwoordig: MM. Ridder Schellekens, Onder-Voorzitter; Burggraaf du Parc, H. Verwilghen, leden; Baron Verhaegen, lid-Secretaris en Malfait, toegevoegde Secretaris. — De heer Gouverneur-Voorzitter heeft zich verschuldigd de zitting niet te kunnen bijwonen.

Het proces-verbaal der zitting van 19 Augusti ll. wordt gelezen en goedgekeurd.

Herziening van de lijst der Landschappen.

Op enkele uitzonderingen na, hebben al de gemeenten en steden, de gevraagde statistiek waarvan spraak in het proces-verbaal der zitting van 19 Augusti ll. ingezonden. Na lezing der bekomene inlichtingen, besluit de afdeeling bij de nog nalatige gemeenten aan te dringen om vervolgens eene samenhangende en volledige opgave op te maken der noemenswaardige zichten en natuurmerkwaaardigheden. Midderwijl, zullen de aanwezige leden, ieder in de mate van het mogelijke, de verschaft inlichtingen onderzoeken en desnoods wijzigen en volledigen. Dit punt zal opnieuw in de eerstkomende vergadering besproken worden.

Windmolen op het Zandbergplein te Zele.

De afdeeling heeft volgend schrijven ontvangen:

Antwerpen, 20 December 1919.

Geachte Heeren,

Volgens ik verneem zou het voornemen bestaan de schilderachtige windmolen, op het Zandbergplein te Zele, te doen verdwijnen voor den aanleg van eenen steenweg.

Ik zou het jammer vinden indien dit plan verwezentlijkt werd, daar het getal windmolens in onze Vlaamsche gewesten reeds al te schaars is geworden. Uit genomen inlichtingen blijkt het overigens, dat bedoelde weg gemakkelijk kan aangelegd worden, zonder tot de slooping van den molen in kwestie over te gaan.

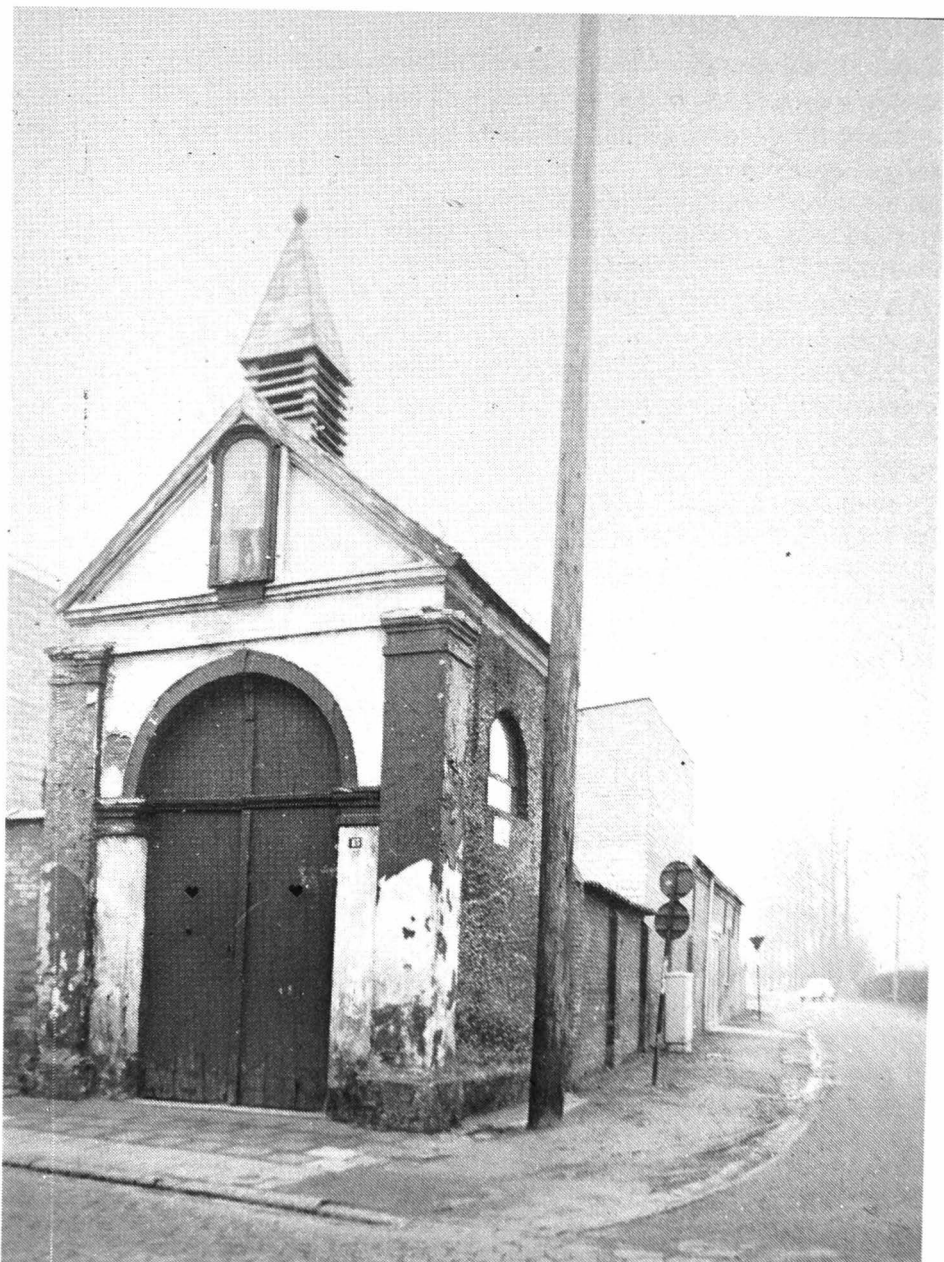
Ik durf hopen dat U bemiddelend zult gelieven op te treden, om dezen molen te behouden, en ben zoo vrij U bij voorbaat mijnen hartelijken dank voor uwe bereidwilligheid te betuigen.

Ik hoop een gunstig antwoord van U te ontvangen en bied U intusschen, Geachte Heeren, mijne achtingsvolle groeten aan.

De Secretaris,
Am. De Latter.

Provinciale Kommissie voor Monumenten en Landschappen. Gent.

Op voorstel van het bureel, zullen de twee hierachterstaande brieven gezonden worden.

Wie kan «Rochusken» toch voor de voeten gelopen hebben, dat dit lot hem beschoren was? Laatste foto van het kapelletje uit het jaar 1832.

Foto: Bogaert

Gent, den 31 December 1919.

Geachte Heer Secretaris, lid der Provinciale Commissie voor Landschappen, te Antwerpen.

In antwoord op uw schrijven van 20n dezer maand, hebben wij de eer U onze gedachten mede te deelen nopens den windmolen op het Zandbergplein te *Zele*.

De windmolen om zich zelf dient behouden te worden, doch belangrijker nog is misschien het plein dat hij beheerscht; maar molen en plein volledigen elkaar op gelukkige wijze, en maken een zelfstandig geheel uit van gansch eene streek.

De eenigzins aandachtige wandelaar die *Zele* bezoekt, is getroffen door deze twee bijzonderheden: de kerk met haren indrukwekkenden toren en het Zandberbplein.

Dwars door dit plein eenen weg aanleggen ware aan die plaats al hare oorspronkelijkheid en haar eigen karakter ontnemen; want hoe men ook dien stweg schikke, hij zal aan het landschap schaden.

Wij hebben in bovenstaande zin aan den heer Gouverneur der Provincie, — daar inderdaad het aanleggen van dezen weg in de bureelen van het provinciaal bestuur in onderzoek is, — geschreven en bij dien hoogen ambtenaar aangedrongen om zijnen invloed te gebruiken tot behoud van bedoeld schilderachtig landschap.

Aanvaard, Mijnheer, de verzekering onzer hoogachting.

Namens de afdeeling der Landschappen:

De Onder-Voorzitter,

(S.) Chevalier SCHELLEKENS.

(3) In: Bulletin van het Comité der Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, Koninklijke Commissie voor de Monumenten en de Landschappen, 1920, deel IX - 1920, 8°, blz. 58-64.

G.B.

1914-1918 OORLOG... ZELE

De Duitschers waren reeds meester van den Oostelijken kant van België en nog stond het rotsvast in de gedachte der Zelenaren, dat nooit de vijand tot over de Schelde zou doordringen en er dus voor Zele geen 't minste gevaar bestond. Ijdele hoop! Den 4en September 1914 begon de vijand de beschieting van Dendermonde. Den volgenden dag stond de stad in lichtlaaie vlam. Gansch Zele was met schrik en angst geslagen door het aanhoudend kanongebulder en geknetter van talrijke mitrailleuzen, maar meest nog door de zoo eendelijke visie van een gansche stede in brand bij nachte.

Zoo duurden de gevechten rond Dendermonde ruim een gansche maand met afwisselende kans en tegenslag.

Onze vermoeide troepen zagen wij soms in Zele voor enkele uren uitrusten. Den 5en September kwam een patroelje van omtrent 60 Duitschers langs den ijzerenweg van Dendermonde naar Zele afgerukt, en botste aan de statie op een gepansterde auto met mitrailleurs. Onmiddellijk werd het vuur geopend, met het ongelukkig gevolg dat een burger, heer Alfred Verbeeck, gedood werd. De Duitschers sloegen op de vlucht naar Dendermonde.

Op Zondag, 4en October, begon het gevecht rond Schoonaerde. De vijand wilde, kost wat kost, over de Schelde, om den aftocht der bezettingstroepen van Antwerpen af te snijden. De 6^e D.A. nam positie van Zele-Veldeken tot aan Berlaere om den vijand den overtocht te beletten. Van Zondag avond tot Donderdag morgen werden in het hospitaal alhier 300 gewonde grenadiers en karabiniers verzorgd, om dan zoo spoedig mogelijk naar Gent overgebracht te worden. Twee officieren sneuvelden en werden te Zele begraven. Elk oogeblik vreesde men de beschieting onzer gemeente; daarom verbood men aan de burgers hunne huizen te verlaten.

In den morgen van 8en October was het den vijand gelukt de Schelde over te steken en rond 11 ure in den voormiddag deden de Duitschers hunne intrede in Zele. Zij kwamen van Berlaere over «'t Schuitje» en «Kamerhoek».

In de kom der gemeente waren er maar enkele personen gebleven; de meesten wàren naar Holland gevluht; velenook hadden de richting van Gent ingeslagen.

De burgemeester, heer Arm. Rubbens, de secretaris, wijlen heer Julius De Mulder, de schepen, heer Albert Meeus, de brouwer, heer Petrus De Smedt werden alle 4 als gijzelaars in het huis van Haentjens, Aug. op Wezepoel, opgesloten en 's anderendaags vrijgelaten.

Sommige huizen va begoede burgers werden op den Kouter en in de Auburgstraat opengebroken, doch zonder vele schade te berokkenen.

De Belgische troepen zakten af langs Zele Heikant naar Lokeren, vanwaar onze artillerie Zele bestookte met het gevolg dat het fabriek der heeren Goossens, door eene brandobus getroffen, gansch vernietigd werd. Enkele huizen werden licht beschadigd.

Vernemende dat de Duitschers hier wat menschelijker te werk gingen dan

elders, keerden de meeste vluchtelingen na enkele dagen in de gemeente terug. Tien dagen lang, dag en nacht, was het een aanhoudende doortocht van vijandelijke troepen met allerhande oorlogsmateriaal op weg naar den Yzer. Daar zou de bloedgierige adelaar zich eindelijk te pletter vliegen.

«Deutschland über alles» maar overn den Yzer niet!

Onze gemeente behoorde nu tot de Inspectie Gent van het Etappengebied van het IVe Duitsche leger. Van het begin af stond Zele onder de Mobile Etappenkommandantur n° 27, van Dendermonde tot enkele dagen vóór den Wapenstilstand. Op 2en November 1918 werd het eindelijk vervangen door een *Oberlegercommando*.

Hier, zoowel als elders, pasten de Duitschers een waar schrikbewind op onze burgerbevolking toe. Methodisch en trapsgewijze vaardigden zij allerhande verordeningen en dwangbevelen uit, waarbij stilaan alles verboden werd en alles zoodanig in beslag genomen, dat niemand meer mocht zeggen, noch wist, wat hem nog rechtmatig toebehoorde. Al de eetwaren, landbouwprodukten, huisdieren, voertuigen, wol, kleerstoffen, metalen, mechanieken, en zooveel meer andere, 't was al het hunne. En dan die duivelsche huiszoekingen en zware geldboeten gepaard met ongehoorde gevangenisstraffen.

De persoonlijke vrijheid werd langzamerhand ingetoomd. Op het einde waren wij bijna allen als krijgsgevangenen en mochten wij de gemeente niet verlaten. Elken dag werd eene vijs vaster toegeschroefd.

Sprekende wij niet van Controol en opeiseling der Werkeloozen, dat ondervond men overal. Weerstand aan hunne onmenselijke handelingen heeft onze Zeelsche bevolking, op enkele uitzonderingen na, bijna niet geboden. De wreedste boeten en dwangstraffen wierpen een huiverachtige vrees op elk van ons. Redelijkheid gold niet, enkel brutaal geweld.

Op 30en October 1918, werden in Zele een vijftal vliegtuigbommen geworpen. Daar de gemeente gestraft was, mocht op dit uur niemand meer op straat zijn en waren er geene slachtoffers. Enkele gebouwen werden ietwat beschadigd en een tweehonderdtal ruiten gebroken. De scholen werden gesloten:

a) van 6en Augustus tot 31en October 1914, voor de inkwartiering van Belgische burgerwachten, soldaten, voor huisvesting van vluchtelingen uit het Dendermondsche;

b) van 26en November 1917 tot 15en Maart 18 onder voorwendsel van kolen nood;

c) Begin October 1918 voor 't herbergen van vluchtelingen uit het Yzergebied... van gestrafte??? Engelsche krijgsgevangenen... van vele aftrekende Duitsche troepen... en eindelijk voor onze lang en vurig verwachte Belgische soldaten.

Den 10en November 1918 werd aan het gemeentehuis een schrijven uitgeplakt dat de Duitschers welhaast naar de *heimat* zouden mogen terugkeeren. Immers een Duitsche delegatie, met witte vaan, had de vijandelijke linie doortrokken om den wapenstilstand af te smeeken. Gansch den dag van den 10en was 't een

aanhoudend bombardement rond Gent. Komt er geen wapenstilstand, mogelijk wordt onze gemeente beschoten . . . geplunderd . . . en uitgemoord door de wanhopige, overgebleven vijanden. Zele ligt voor de 2de maal aan de vuurlijn, voor de 2de maal aan den boord van den afgrond. Maar, Goddank! op 11 en 12 November om 11 uur wordt het wapenstilstandsverdrag geteekend en om 12 uren luidden DUITSCHE soldaten onze 3 klokken en wapperde ons nationaal vaandel op kerk en gemeentehuis. De adelaar is geveld, België gewroken en Zele nogmaals gespaard! Des anderendaags waren al de huizen bevlagd en vertrokken terneergeslagen de laatste Duitschers. Om 2 ure nanoen werd er een stoet gevormd met muziek aan 't hoofd en duizenden doorkruisten gansch de gemeente. Op 30en Juni 1919 had er een optocht plaats van al de schoolkinderen, die veel bijval genoot.

Zele leverde 556 soldaten w.o. 6 vrijwilligers; 59 soldaten stierven voor het vaderland, 5 kwamen zwaar gekwetst uit den strijd; 50 van de 590 opgeëischten stierven ook als martelaars w.o. 18 op 25 Juni 1918 in de ramp van Borsbeke (Borsbecque).

Onze burgerlijke Overheid heeft zich moedig gedragen. Nooit heeft ze gearzeld op te treden daar waar onrecht werd gepleegd. Dat zij ook gevangenschap, boete en bedreigingen gekend heeft is niet te verwonderen.

Op de vlucht naar Holland stierven 3 Zelenaren, een ander Edouard van Goethem werd aan de Holl. grens doodgeschoten en om politieke redenen werden er 9 gestraft w.o. 2 met wegvoering naar Duitse kampen.

Brengen wij eene bijzondere hulde aan den heer Achiel Hanselaer, als Engelse Spion te Gent doodgeschoten op 18 Mei 1918. Zijn lijk is later naar Zele overgebracht en plechtig ter aarde besteld.

De telegraafplaatser h. Const. Leop. Van Genabeth, verdiende door zijn moedig gedrag het kruis der Leopoldsorde.

Zele toonde zich, tijdens de bezetting meermalen *herbergzaam* voor de vreemdelingen van Haelen, uit het Dendermondsche, van de IJzerstreek; *milddadig* jegens zijn arme medebroeders en dit van den beginne af. In Sept. 1914 begon men reeds brood en kleederen te deelen aan de noodlijdenden en dit uit de kas der gemeente en der begoede ingezetenen. Van 4en Januari 1915 tot 19en maart 19 gaf men als hulp 93.292,35 fr. uit zonder te spreken van de milde ondersteuning van provinciaal en nationaal Komiteit.

Het Komiteit voor krijgsgevangenen heeft aan de 67 Zeelsche krijgsgevangenen in Duitschland 19.110,44 fr. onder vorm van soldatenpakjes gezonden. De slachtoffers van de ramp van Borsbeke ontvingen 9.833,21 fr. uit private kassen . . . Moesten wij het al melden, het zou ons waarlijk te verre leiden.

(4) In: Oorlogsboek van het Davidstonds. Een en ander over de Duitschers in de omschrijving der afdeelingen 1914-1918. II: Antwerpen, Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen . . . Zele. Brugge, J. Houdmont-Carbonez, 8°, uitgave nr. 194, blz. 380-384.

VERSCHEENEN SPROKKELINGEN

Jaarboek 1969-1970, blz. 67-71

Sprokkelingen:

- I. Zele in: Beschryvinghe vande Stadt ende Landt van Dendermonde door Jacobus Maestertius (1646).
- II. Liedeken tot lof der Zeelsche Patrioten en Patrioteressen.
- III. De bande van «Jan De Lichte» en zijn gezel «een Zelenaar».

Jaarboek 1970-1971, blz. 68-77

- IV. Zonderlinge Taal te Zele.
- V. Onze boeren verheerlijkt te Zele.
- VI. Notre-Dame-Den-Tuimelaar à Zele.

Jaarboek 1973-1974, blz. 89-131

- VII. Bijdrage tot den Nederlandschen taalschat . . . Zele.
- VIII. Het Vlaamsche Roodwaalsch . . . Zele.
- IX. Het Zeelsch Bargoensch.

Jaarboek 1975-1976, blz. 46-58

- X. Beurzenstichting Jacob Van Wichelen.
- XI. «Duklands-Broeders» Zeelse toneelmaatschappij.

Dendermonde, 14 december 1977

Gerard Beirens,
Bibliograaf.

RUIMTELIJKE ORDENING EN WANORDENING

Op 8 december 1977 werd in de Rijksuniversiteit te Gent het colloquium «Naar een nieuw gemeentelijk beleid op het vlak van de ruimtelijke ordening» georganiseerd door de Faculteit der Rechtsgeleerdheid RUG en de Gentse Vereniging voor Planologie. De besturen maar ook verenigingen zoals de heemkundige kringen werden uitgenodigd hieraan deel te nemen.

Reeds geruime tijd streeft men ernaar een verantwoorde ruimtelijke ordening in Vlaanderen op gang te brengen. Het blijkt echter niet mogelijk op dit ogenblik enig gunstig resultaat in die richting aan te wijzen. Dit moet te wijten zijn aan de grote verwarring die er heerst op het gebied van de grondslagen van een echt beleid. Velen schijnen te vergeten dat de ruimtelijke ordening moet stroken met de bestaande rechtsorde en geen aanslag mag betekenen op de rechten van om het even wie. Wij leven in een maatschappij waar de ruimte sedert eeuwen in bezit is genomen en onderworpen is aan een ingewikkeld en zeer precies statuut. Men kan niet aan planologie doen alsof dit niet zo was. Anderzijds mag de grondslag van de ruimtelijke ordening nooit eenzijdig zijn. Van bij de aanvang dient men rekening te houden met alle elementen. Bijvoorbeeld enkel het economisch rendement van de geplande infrastructuur laten doorwegen zonder de sociale gevolgen van de inplanting in overweging te nemen, is al een verkeerd uitgangspunt. In dat licht gezien is het zinloos met louter heemkundige inzichten te gaan werken. Indien de heemkundig gunstige maatregelen indruisen tegen economische belangen en a fortiori indien zij rechten krenken, zullen zij eerder dan laat wegvallen. Bovendien zullen zij de particulieren afschrikken bij het verwerven en in stand houden van heemkundig en esthetisch waardevolle onroerende goederen. De maatregelen tot behoud kunnen dus op langere termijn een omgekeerde werking hebben indien er geen rekening wordt gehouden met het geheel van de maatschappelijke belangen. Het Dekreet van 3/3/1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten kan nochtans voor de gemeenten een vooruitgang betekenen. Het basisrapport van het colloquium beschrijft het bovendien als gunstig op het gebied van de georganiseerde inspraak (p. 55).

Er was veel kritiek op de gewestplannen die nochtans door het Staatssecretariaat voor Ruimtelijke Ordening worden vooropgesteld als uitgangspunt van het gemeentelijk beleid op het vlak van de ruimtelijke ordening. Uit het colloquium bleek dat de gewestplannen in Vlaanderen niet verdedigbaar zijn. Ook de afgevaardigde van de staatssecretaris gaf dit toe. Toch dacht hij dat zij de basis moeten vormen van het gemeentelijk beleid ondanks hun gebreken. De voornaamste tekortkomingen werden door de leider van een discussiegroep aldus geformuleerd:

- een eindtoestandsplan
- sterk bodembestemmend
- uiterst gedetailleerd

- de tijdsdimensie is verwaarloosd
- weinig soepel
- snel aan veroudering onderhevig
- moeilijk bij te sturen
- scheppen van meer- en minderwaarden.

Wat dit laatste betreft mag men niet uit het oog verliezen dat eventuele benadeling om het even wie kan treffen, ongeacht de omvang van het vermogen. Het eventueel bevoorrecht is evenzeer te verwerpen omdat de ruimtelijke ordening aldus een instrument wordt van speculatie en zelfs corruptie. Het sterk bodembestemmend karakter heeft als groot nadeel dat het hier niet gaat om de natuurlijke bestemming van de grond maar in vele gevallen om een doelbewuste afwijking ervan en dit vaak op willekeurige wijze.

Veel aandacht werd er ook besteed aan allerlei vormen van inspraak. In dit verband verwijst het basisrapport naar het dekreet van 12/12/1974 houdend de oprichting van culturele raden. Wij lezen op p. 54 en 55: «Een culturele raad kan naast adviezen over louter culturele zaken, ook de gemeente adviseren over allerlei ruimtelijke problemen. Deze adviezen zijn echter niet bindend voor de gemeente. De redenen om deze erkende gemeentelijke culturele raden te betrekken in de voorbereiding en de uitvoering van het ruimtelijk beleid zijn onder andere:

- er wordt gebruik gemaakt van een bestaand inspraakorgaan;
- hoewel het ruimtelijk beleid als zodanig niet uitdrukkelijk onder zijn bevoegdheid behoort, vallen er toch een aantal aspecten van dit beleid onder de bevoegdheid van de culturele raden (planning en bouw van culturele infrastructuur, monumentenbeleid, toerisme en vrijetijdsbesteding). Door het gehele voorstel van ruimtelijk beleid voor advies voor te leggen aan de culturele raad, is men er zeker van dat er geen betwisting komt omtrent de vraag of de genoemde aspecten wel voor advies zijn voorgelegd.»

Het gemeentebestuur van Zele heeft in 1974 noch het dekreet noch de officiële erkenning van de culturele raad afgewacht om advies in te winnen omtrent eventuele bezwaren tegen het voorontwerp-gewestplan Dendermonde. De raad adviseerde dan eenparig: veel ruimere op- en aanvulling van bebouwing langs uitgeruste wegen; groenvoorziening in het centrum van de gemeente; geen autoweg A11; geen zuidelijke omleidingsweg zoals het ontwerp dit voorzag maar wel een omleiding die zoveel mogelijk gebruik zou maken van de bestaande wegen. In 1976 werd nagenoeg hetzelfde advies eenparig goedgekeurd door de algemene vergadering gedurende het openbaar onderzoek van het ontwerp-gewestplan. Het werd tijdig overgemaakt aan de gouverneur van Oost-Vlaanderen.

Het basisrapport komt tot de volgende conclusies inzake inspraak (p. 101 en 102): «Uiteindelijk blijkt er nog heel wat te doen om de inspraak en informatie op het vlak van de ruimtelijke ordening te bevorderen. De vraag stelt zich of het nodig is daartoe de wet op de ruimtelijke ordening te wijzigen. Zijn de

instrumenten die voorzien zijn in de huidige wet voldoende? Of is het enkel de manke werking ervan die het beoogde deel van inspraak en informatie afzwakt? En waarom bepaalde (overbodige) commissies niet afschaffen? Wat ook de uiteindelijke beslissing hierover wordt, het blijft een realiteit, dat de meest aangewezen manier om de bevolking te betrekken bij de ruimtelijke ordening, rekening houdende met de aard van de materie, de informele inspraak is. Men kan immers niet alles regelen door wetten. Hoe vlugger gestart wordt met een continue actie om de publieke opinie te interesseren aan de ruimtelijke ordening, hoe vlugger men het experimenteel stadium achter zich zal kunnen laten (. . .). Inspraak moet beginnen op een zodanig vroegtijdig stadium zodat een echte discussie over doelstellingen en uitgangspunten nog mogelijk is (. . .).»

Het is nuttig de algemene toestand inzake ruimtelijke ordening in eigen streek eens te onderzoeken, zij het dan nog heel in het kort. In onze streek zijn de overheidsingrepen de laatste jaren doorgaans fel betwist geweest. Anderzijds zijn er ook gevallen van verzuim, die nadelige gevolgen hebben voor het leefmilieu. Een nieuw element is het ontstaan van actiegroepen, die verschillende plannen hebben verijdeld. Deze actiegroepen delen hun bezwaren mee aan de overheid en geven informatie aan de bevolking langs de pers of door middel van eigen publicaties of nog door het organiseren van publieke vergaderingen. Het is opvallend dat politieke mandatarissen van verschillende partijen en soms van alle partijen tot actiegroepen toetreden of deze openlijk steunen.

Een overzicht van de meeste voorgestelde projecten en onopgeloste problemen geeft een idee van een bepaalde bedreiging voor ons leefmilieu.

DE VliegHAVEN VOOR SUPERJETS TE WAASMUNSTER. De kern van inplanting was voorzien op het oud militair vliegveld. Volgens bepaalde technici zou een startbaan in de richting Sinaai bij het gehucht Duizend Appels deweg Gent-Antwerpen kruisen. Er zou dan onder de startbaan een tunnel voor deze weg worden aangelegd. Een volledige uitstippeling op de kaart werd er door de overheid niet medegedeeld en vermoedelijk was dit stadium van de planning nog niet bereikt. De bezwaren van de actiegroep rezen vooral tegen de grote geluidshinder in een bevolkt gebied. Een onmiddellijke actie heeft het project nogal snel verhinderd.

HET KANAAL MENDONK-TEMSE. De bedoeling was het inkorten van het traject Antwerpen-Gent voor de binnenscheepvaart langs de Schelde. Het tracé van dit reusachtig kanaal liep ten zuiden van Moerbeke, ten oosten van Exaarde en Lokeren, onder de rijksweg en spoorlijn Antwerpen-Gent, ten zuiden van de wijk De Ruyter te Waasmunster, onder de autoweg E3, door de meersen van Zele Durmen en Hamme St.-Anna en verder langs de Durme in de richting van de Schelde. Een wetenschappelijke studie van Prof. Anselin RUG wees erop dat er geen economisch voordeel uit dit werk te halen was. De tegenstanders uit de streek wezen van hun kant op de volgende bezwaren:

- het in twee snijden van het gebied, wat nadelig is voor het plaatselijk verkeer en vooral voor de landbouw;
- het schenden van een heel stuk natuurgebied;
- de vrees voor grote aanvullende infrastructuurwerken in de toekomst zoals nieuwe industrieparken met nieuwe toegangswegen.

Een langdurige actie vooral in het Waasland gevoerd, heeft van het plan doen afzien.

DE RUILVERKAVELING UIT KRACHT VAN DE WET op het grondgebied van Zele, Lokeren, Waasmunster, Hamme, Grembergen en Berlare. «Ruilverkaveling beoogt het vormen van aaneensluitende en regelmatige kavels die zo dicht mogelijk bij de bedrijfszetel zijn gelegen en een eigen uitweg hebben. Ruilverkaveling kan gepaard gaan met aanleg en verbetering van wegen en afwateringen en met grondverbeteringswerken.» Dit is de beschrijving gegeven door de wet van 22 juli 1970. De ruilverkaveling zelf, die voordelen biedt voor de landbouw, kwam nooit in opspraak. Het is de manier waarop deze gebeurt volgens de wet van 1970 die niet aanvaard werd door de betrokkenen. Hun bezwaren waren onder meer de volgende:

- het afschaffen van elke vorm van inspraak, die nochtans bestond volgens de wet van 1956, zij deze dan van gebrekkige aard;
- de hoge kosten;
- het ruilen van grond zonder rekening te houden met de verkoopwaarde ervan;
- het afschaffen van beroep bij de rechtbanken in geval van benadeling; enkel de vrederechter heeft nog een beperkte bevoegdheid;
- het diep schenden van het landschap.

Wat dit laatste betreft beweerden de tegenstanders dat er niet veel zou overblijven van het vertrouwde landschap. Zij verwezen daarbij naar reeds uitgevoerde ruilverkavelingen. Bij dergelijke operaties werden de bomen zowel als het kanthout opgeruimd, de grachten gedempt, de landbouwwegen afgeschaft. Daarna werd de ruimte enigszins geometrisch geordend met als gevolg rechtlijnige betonwegen en gecimenteerde beken in een kaalgeschoren landschap. De voorstanders van hun kant wezen erop dat elk cultuurlandschap na verloop van tijd vervangen wordt door een cultuurlandschap met andere eigenschappen.

In een referendum, georganiseerd door de gemeente Zele op aanvraag van beide partijen, spraken meer dan 90% van de betrokken Zelenaars zich uit tegen het project. Op grond van dit referendum kon de actiegroep de procedure doen stilleggen. Het was het gevolg van twee jaar actie.

DE AUTOWEG A11 EN DE SCHELDEBRUG TE DENDERMONDE. Aanvankelijk moest deze weg Brussel rechtstreeks met Knokke verbinden. Het ging hier dus om een week-end autoweg. Na hevig protest vooral rond Maldegem werd het gedeelte E3-Knokke geschrapt van de kaart. De strook E3-Brussel bleef dus nog over, wat neerkwam op een autoweg vanaf de E3 aan

de grens Zele/Overmere tot de grote omleidingsweg te Wemmel. Op het eerste gezicht lijkt het aantrekkelijk voor onze streek eindelijk een betere verbinding te krijgen met Brussel. De actiegroepen die zich verenigd hadden in het Anti-A11-front, formuleerden echter de volgende bezwaren:

- een grote in beslagname van grond in een streek die alweer in tweeën wordt gesneden, wat zeer nadelig is voor de landbouw;
- grote hinder voor woonkernen zoals Zele Heikant;
- zeer hoge kosten;
- schending van zowat het laatste natuurgebied van Zele aan de Gratiebossen en in het Scheldebroek;
- het gevaar dat de streek economisch wordt leeggezogen naar Brussel toe, gezien de algemene aantrekkingskracht van de megapolen.

Een alternatieve oplossing met een systeem van omleidingen rond de woonkernen en verbetering van de bestaande wegen is nooit ernstig onderzocht geweest. Een dergelijke oplossing veronderstelt natuurlijk een vlotte aansluiting met de Scheldebrug te Dendermonde. Nu ligt er wel een brug maar zij is niet ingeschakeld in een wegennet voor snel doorgaand verkeer. Sommigen hebben van bij de aanvang beweerd dat de brug aan de nieuwe Dendermondung moest komen en dat de mogelijkheid bestond een omleiding te beginnen gedeeltelijk langs de nieuwe Dender.

Het project van de autoweg A11 is gevallen door het harde verzet van het Anti-A11-front, dat uiteindelijk meer dan honderd verenigingen groepeerde en de steun kreeg van verschillende parlementsleden en bijna alle gemeentebesturen van de gemeenten gelegen langs het tracé. De gemeenteraad van Zele steunde de actie.

HET GEWESTPLAN DENDERMONDE. Er is fel protest gerezen tegen het ontwerp, dat in februari 1978 voor de regionale adviescommissie moet komen. De algemene bezwaren zijn hier dezelfde als voor alle gewestplannen. De betrokkenen schijnen vooral getroffen door een reeks vreemde gedaanteveranderingen. Bouwgrond langs goed uitgeruste wegen wordt plots landbouwgrond of natuurgebied. Landbouwgrond midden in het open veld wordt bouwgrond. De woonkern van Zele strekt zich al met eens uit tot aan de Bareel aan de Gentssteenweg. Landbouwgrond wordt bufferzone voor industrieparken. Tuinen worden woonkern. Andere tuinen worden parkgebied. In het landbouwgebied, streng afgebakend op het gewestplan, rijzen nochtans woningen uit de grond alsof er niets aan de hand was. Dit zijn dan goedgekeurde verkavelingen die niet op het plan voorkomen en ernstig planologisch werk onmogelijk maken. Sedert lang gevestigde kleine en middelgrote bedrijven vallen buiten de geëigende zone en moeten overgeplaatst worden na verloop van termijn.

Actie wordt ook gevoerd tegen de grote zandwinningsgebieden te Overmere. Men komt ook op tegen het niet toepassen van art. 37 van de wet van 29 maart 1962. Art. 37 stelde een schadevergoeding in het vooruitzicht in geval van

benadeling door bouwverbod en dit tot beloop van 4/5 van de opgelopen schade. De Staat kan deze bedragen echter niet betalen en daarom zou art. 37 afgeschaft worden. De actiegroepen vragen in dat geval het bouwverbod op te heffen.

Een ernstige kritiek, die trouwens ook op het colloquium naar voor kwam, is dat de wet van 1962 geen plan bedoelde dat tot het laatste perceel gedetailleerd zou zijn. Het gewestplan moest een algemene richtlijn geven. De bijzondere plannen van aanleg mogen trouwens afwijken van het gewestplan. Grote nadruk wordt er thans gelegd op de bijzondere plannen van aanleg als instrument van beleid. Maar sommigen vrezen dat het centraal bestuur in de toekomst toch de bijzondere plannen die afwijken van het gewestplan gaat afwijzen. In dat geval is er natuurlijk veel minder opening voor een gemeentelijk beleid inzake ruimtelijke ordening.

DE TELEURGANG VAN DE DURME EN HET PROBLEEM VAN DE SCHELDE. Het is een oude geschiedenis vermits de Durme veroordeeld is tot verzanding door het graven van het Kanaal van Terneuzen, dat de rivier van haar bronnen afsnijdt. Hierdoor is er te weinig toevoer van water dat na elke hoge tij het zand moet uitstoten. De wet verplicht de staat ertoe deze rivier te onderhouden. De staat heeft dit verzuimd. Te Lokeren werd de Durme zelfs afgedamd, wat helemaal verboden is. Door de verzanding ligt de Durme hoger dan de beken die erin moeten uitmonden. Vermits men niet moet verwachten dat water klimt is het klaar dat de waterhuishouding van heel de Durmevallei ontredderd is. Een nieuwe dam is nu voorzien, die waarschijnlijk te Tielrode zal aangelegd worden. Deze gedeeltelijke oplossingen van het probleem van de overstromingen, veroorzaken samen met andere elementen een hoger waterpeil en een snellere verzanding van de Schelde. Er bestaat geen algemeen en sluitend plan van waterhuishouding. Vermits alle elementen van dit ingewikkeld probleem samenhangen kan er geen volledige oplossing komen, maar slechts voorlopige verbeteringen, die op lange termijn op hun beurt elementen van verdere teleurgang uitmaken.

Dit alles heeft voor het leefmilieu en de landbouw zeer nadelige gevolgen. **DE WATERVERONTREINIGING.** Het oppervlaktewater is nagenoeg volledig bezoedeld in de streek. Dit is nochtans in strijd met onze wetgeving op dat stuk. De overheid heeft deze wetgeving nooit laten eerbiedigen. Men praat de laatste tijd veel over zuiveringsstations als oplossing.

Als algemeen besluit kan men gerust stellen dat de toestand op het gebied van de ruimtelijke ordening in zeer brede zin, niet schitterend is in onze streek. Het onderzoek naar de diepere oorzaak van dit verschijnsel zou echter uitlopen op een ontleding van de natuur van ons politiek regime en van onze maatschappij in haar geheel.

Paul Limpens

BOUWEN EN WONEN

Op zaterdag 25 juni 1977 herdachten de inwoners van de Burgemeester Van Ackerwijk de plechtige inhuldiging van hun nieuwe woonwijk. Dit is 25 jaar geleden! Inderdaad op zondag 29 juni 1952 was het een hoogdag voor Zele: de Burgemeester Van Ackerwijk werd ingehuldigd door Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Josephine-Charlotte.

Bouwen

De woningnood en de behoefte naar een ruime comfortabele woning liet zich na de eerste wereldoorlog sterk aanvoelen. In 1920 werd de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken gesticht op nationaal vlak. Te Zele ging de stichtingsvergadering door op maandag 22 juni 1922 in het gemeentehuis.

«Voorzitter van de «Zeelse Bouwmaatschappij voor Goedkope Woningen» werd de Heer Goossens Alfons, nijveraer te Zele. De gemeente Zele werd vertegenwoordigd door de heren De Waele Frans, Van Acker Cesar en Van Cauteren Victor als beheerder. Verdere leden van de Raad van Beheer waren de heren Haegens Jules, Rupus Gustaaf en Schicks Michel, als bijzondere inschrijvers. De Heer Van Mossevelde Maurice vertegenwoordigde de provincie Oost-Vlaanderen en de Heer J. Wadin, ontvanger te Lokeren, vertegenwoordigde de Belgische Staat. Als kommissarissen werden volksvertegenwoordiger Rubbens Edmond, en de heren De Wilde Maurice en Certijn Achiel aangeduid. De maatschappij was gesticht en kon met haar werking beginnen.» (1)

De eerste verwezenlijking van de maatschappij was de bouw van 26 woningen in de Roskotstraat, in de volksmond genoemd, de gemeentehuizen. De oprichting gebeurde in twee reeksen. De kostende prijs per woning was toen (1923) ongeveer 20.000 fr. Na de bouw van deze woningen dommelde de maatschappij in voor vele jaren . . .

Na de tweede wereldoorlog werd de woningnood in Zele echter dramatisch. Burgemeester-Volksvertegenwoordiger Benoit Van Acker maakte zijn groot-scheeps plan bekend om een nieuwe woonwijk op te richten.

In het open veld op de plaats waar eens de molen van de Langestraat tot ver langs de Kerkwegels zichtbaar was, zou nu een nieuwe woonwijk uit de grond rijzen. Het gemeentebestuur zou die huizen zelf bouwen en te koop stellen aan arbeidersgezinnen. Tussen de Langestraat en de Van Hesedreef liep een smalle zandwegel naast een brede, stinkende gracht, in de richting van de melkerij en de Gratiebossen. Langs daar trok men ook naar het Kasteelken, een eenzame herberg aan de kruising van de heirbaan en andere aardewegen. In de buurt stond vóór de tweede wereldoorlog de doening van Sooi Smet, een Zeelse kluzenaar, die aan de rand van de Kouterbossen en . . . de maatschappij

leefde. Langs de zandwegel aan de molen stonden slechts 3 huizen w.o. de herberg van «De Gentenaar».

Reeds in 1950 kwamen 32 huizen ter beschikking van de eerste kandidaat-bewoners, die konden genieten van de wet de Taeye. Urbanist L. Van Kerckhove maakte de plannen op en de firma Gebr. Elewaut uit Belsele-W. waren de aannemers. Er moesten echter nog wegen aangelegd worden zodat deze nette woonhuizen moesten bereikt worden door een ware modderpoel wat bij de spitsvondige Zelenaar al dadelijk die nieuwe wijk de naam van Korea bezorgde. Op dat tijdstip woedde nl. de oorlog in Korea. Die spotnaam werd nog kracht bijgezet door het feit dat sommige bewoners allerlei wansmakelijke hokken en stallingen aan de achterbouw toevoegden, zodat de halfopen bebouwing er minder esthetisch voor kwam.

Burgemeester Van Acker zorgde er echter voor dat Zele als eerste gemeente in België kon genieten van de wet Brunfaut, waardoor de bestrating van de wijk op kosten van de Staat werd aangelegd.

Het was voor het gemeentebestuur zeker een bekroning te zien dat deze huizen konden verkocht worden aan een matige prijs van ongeveer 200.000 fr. Na de voltooiing van de eerste reeks woningen, heeft het toenmalig gemeentebestuur alle nog resterende gronden aan de bouwmaatschappij overgedragen, zodat een nieuwe impuls werd gegeven om de bouwpolitiek onder voorzitterschap van burgemeester Van Acker voort te zetten.

In drie fasen zouden respectievelijk 30, 56, en 48 woningen worden gebouwd in de jaren 1949-50 en 51. Met de volledige steun van de Nationale Maatschappij voor Huisvesting te Brussel zouden de nog beschikbare gronden verder bebouwd worden. De werken voor de bouw van nog 48, 56 en 32 woningen, aangevuld met 12 woningen voor ouden van dagen, namen in augustus 1952 een aanvang.

Deze nieuwe wijk in het zuidwesten van het centrum van de gemeente met een totaal van 314 sociale woningen kreeg de naam van Burgemeester Van Ackerwijk, dit als gevolg van een beslissing door de gemeenteraad in 1952 met eenparigheid van stemmen genomen. Met deze beslissing heeft men zijn waardering en erkentelijkheid willen uitdrukken aan de burgemeester, tevens de zeer actieve voorzitter van de bouwmaatschappij.

Op dit ogenblik zijn er van de 314 huizen 181 verkocht.

Na de voltooiing van de Burg. Van Ackerwijk in 1955 was er drie jaar later opnieuw een tekort aan woningen. De Zeelse Bouwmaatschappij liet terug 40 huizen bouwen. De straat kreeg de naam Nieuwe Kouterdreef, de aansluiting tussen de Van Hessedreef en de Oude Kouterdreef. De werken namen een aanvang in het expo-jaar 1958 en een jaar later werden de woningen betrokken.

Samenstelling van de Burg. Van Ackerwijk:

A-straat: 43

B-straat: 19

C-straat: 25

D-straat: 20

E-straat: 24

F-straat: 33

G-straat: 18

H-straat: 24

I-straat: 14

J-straat: 23

K-straat: 66

L-straat: 12

Totaal: 321 woningen w.o. 314 gebouwd door de maatschappij en de gemeente.

Nieuwe en Oude Kouterdreef: 40.

Zelee beleeft een grote dag

De bestrating in de reeds door 166 bewoonde huizen was precies gereed gekomen toen op zondag 29 juni 1952 de grote feestelijkheden waren voorzien bij de inhuldiging van de Burgem. Van Ackerwijk door Prinses Josephine-Charlotte. Deze inhuldiging ging gepaard met de viering van het 30-jarig bestaan van de «Zeelse Bouwmaatschappij voor Goedkope Woningen».

Was de inhuldiging op zich zelf reeds een zeer verheugend feit, hoe mooier en gedenkwaardiger zal het thans in de annalen van de opgang van onze gemeente geboekt en vereeuwigd staan, nu dat Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Josephine-Charlotte, op dat ogenblik de glimlach van de Kroon, door haar vorstelijke aanwezigheid er een bijzondere luister heeft willen toe schenken. De ganse bevolking en inzonderheid de inwoners van de nieuwe wijk hebben dit gebaar bijzonder op prijs gesteld.

's Zaterdag werden de feestelijkheden ingezet door vreugdesalvo's, door een rondgang en een kunstconcert door de Kon. Volksfanfaren «De Leerzuchtige Broeders».

's Avonds had nog een kloefkensbal plaats onder de rozenhoeden. 's Morgens van de grote dag — het weder was van de partij — stak de nieuwe wijk al dadelijk in feestornaat. Op de markt, tegen de gevel van de kerk, was een eretribune opgetimmerd en de bevlagging was algemeen. Overal stonden foto's van de Prinses of van de koninklijke familie tentoongesteld.

Om 15.30 u. had in het gemeentehuis — het oude gemeentehuis weliswaar — een academische zitting plaats waarop benevens alle plaatselijke autoriteiten o.a. ook aanwezig waren Minister de Taeye van Volksgezondheid en Gezin, Kanunnik Jozef De Keyzer (een Zelenaar), Raphaël Hulpiau, Voorzitter van de Raad van Beheer der Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen (ook een Zelenaar), senatoren, volksvertegenwoordigers, enz. De raadszaal was prachtig versierd met in het midden een uit bloemen uitgevoerd schild van Zelee.

Het woord werd achtereenvolgens gevoerd door burgemeester Van Acker, Schepen Bracke, voorzitter van het feestcomité en Achiel Boeykens, gemeentesecretaris en secretaris van de bouwmaatschappij. Nadat de erewijn was geschonken nam Minister de Taeye het woord en bracht hulde aan het gepres-

teerde werk te Zele. Hij overhandigde het Voorzorgsereteken van Eerste Klas aan Achiel Boeykens, Jules Haegens en Achiel Certijn, de overlevende stichters van de Zeelse Bouwmaatschappij. Inmiddels was op het gemeentehuis gesignaleerd dat de Prinses op weg was van Lokeren naar Zele. Ook in Lokeren bezocht zij de jongste sociale verwezenlijkingen zoals de inwijding van de nieuwe wijk op de Bergendries, de nieuwe vleugel van het hospitaal en de opening van het Prinses Josephine-Charlottepark naast de Durme.

Burgemeester Van Acker en de minister verlieten ondertussen de zitting om de Prinses tegemoet te rijden. Langs de straten van het centrum van de gemeente was een massale belangstelling opgekomen om rond 17 u. de Prinses enthousiast te verwelkomen. Op het Koningin Astridplein werd de Prinses even na 17 u. verwelkomd door de minister en de burgemeester. Zij was vergezeld door haar Hofdame Gravin de Meeus, Graaf d'Alcantara, attaché van de Hofmaarschalk en Gouverneur Van den Boogaerde. Nadat zij een bloemengarve aan het oorlogsmonument had neergelegd, trok zij met haar gevolg in vier auto's, geëscorteerd door gemotoriseerde rijkswachters, waarin vooraan de Prinses in een open wagen had plaats genomen, door de bevlagde straten van de Stationsstraat, Lokerenbaan, De Deckerstraat en de Markt naar het gemeentehuis, geestdriftig door de menigte toegejuicht.

Op het gemeentehuis werd de Prinses begroet door de burgemeester, omringd door het Schepencollege, de voltallige gemeenteraad en de personaliteiten. Burgemeester Van Acker drukte zich als volgt uit:

Koninklijke Hoogheid,

De Zeelse bevolking is U van harte dankbaar en waardeert ten volle het feit dat U onze gemeente met een bezoek wilt vereren en tevens de feestelijkheden ter gelegenheid van de inhuldiging van de nieuwe wijk komt openen.

Steeds heeft de bevolking van Zele in alle omstandigheden uiting gegeven van trouw en liefde voor de Koninklijke Familie en Dynastie.

Met dankbaarheid herinnert zij zich het bezoek van Uw Koninklijke Vader in 1936, ter gelegenheid van zware overstromingen veroorzaakt door de rivier de Durme.

Zijne belangstelling voor de slachtoffers en de oorzaak der ramp vonden destijds een diepen weerslag bij de bevolking.

Vandaag hernieuwen wij deze gevoelens van verknochtheid en afhankelijkheid voor ons Vorstenhuis.

Deze nijverheidsgemeente van circa 17.000 inwoners kent een zeer grote woningnood en de oprichting van 166 nieuwe woningen heeft daaraan reeds in zekere mate verholpen.

Uit dankbaarheid en als herinnering aan dit Hoog Bezoek veroorloven en bidden wij Hare Koninklijke Hoogheid dit geschenk te willen aanvaarden.

Dit kantwerk werd vervaardigd door Zeelse vrouwen. Deze nijverheid destijds zo belangrijk, is helaas bijna volledig verdwenen.

Mogen wij Uwe Koninklijke Hoogheid eerbiedig vragen het Guldenboek te

willen tekenen als blijvende herinnering van Uw hoogstvererend bezoek.
Leve Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Josephine-Charlotte.
Leve ons Vorstenhuis.
Leve de Koning.

Het geschenk der gemeente, een kostbaar stuk echte Zeelse kant, werk van mej. Rosalie Vergeylen, meesteres van de beroemde kantschool, werd de Prinses aangeboden door Schepen Mevr. Rupus-Van Driessche.

Vervolgens tekende de Prinses het Gulden Boek met haar vorstelijke naam: Josephine-Charlotte van België, waarna Paula Van Acker met een ruiker orchideeën naar voor trad.

Na deze plechtige receptie begaf de Prinses zich met haar gevolg en de autoriteiten te voet van het gemeentehuis naar de sierlijke tribune voor het in ogenschouw nemen van de stoet waarin alle plaatselijke maatschappijen onder de opwekkende tonen van de Kon. Harmonie «Ste.-Cecilia» met hun vaandels opstapten om voor de eretribune te defileren. Naast de eretribune hadden de oorlogsinvaliden, -weduwen en -wezen plaats genomen die door Rudolf Galland aan Hare Koninklijke Hoogheid werden voorgesteld.

Aan de Prinses werden nog verschillende mooie bloementuilen overhandigd die zij met een dankbare glimlach en een welgemeend «Dank U» in ontvangst nam.

Na de stoet reed de Prinses in een open wagen naar de feestelijk versierde Burgem. Van Ackerwijk, uitbundig toegejuicht door een massa toeschouwers. Terwijl de zusjes Monique en Godelieve De Paepe respectievelijk de bloemen en de schaar aanboden voor het doorknippen van het lint, weerklonken vreugdeschoten en stegen honderden ballonnetjes de lucht in. We bemerken bij deze plechtigheid aan de ingang van de A-straat, benevens de Prinses, de minister en de burgemeester ook Haar Hofdame, Graaf d'Alcantara, Deken Rooms, Schepen Mevr. Rupus-Van Driessche, Schepen Bracke, rijkswachtcommandant Beke, Jozef Arens, de kleine turner Paul Arens, en omringd door een dichte haag van toeschouwers.

Na een rondrit in de versierde wijk verliet de Prinses en haar gevolg de wijk na haar dank aan de burgemeester te hebben uitgesproken.

Nadat een gedenkplaat was onthuld trok de optocht door de nieuwe wijk en had op de kiosk een feestzitting plaats. Feestvoorzitter Bracke leidde de feestzitting in, dankte iedereen maar onderstreepte vooral het levenswerk van de burgemeester. Vervolgens kwamen minister de Taeye, Raphaël Hulpiau, Boereboom en Edward De Paepe, voorzitter van het wijkcomité nog aan het woord. Uiteindelijk hield Burgemeester van Acker een ontroerend dankwoord en drukte de wens uit dat de tweehonderd krotten die Zele nog telt, vrij spoedig kunnen opgeruimd worden. Vervolgens werd aan de genodigden een banket aangeboden in de feestzaal «De Kroon». Ook hier werd nog gesproken door de Gouverneur van Oost-Vlaanderen, Kanunnik De Keyzer, dhr. Wijnen en senator Van Laeys.

Aan de ingang van de A-sstraat drukt de kleine Jean-Pierre Gossey de hand van de Prinses. De schaar voor het doorknippen van het lint wordt aangeboden door Godelieve De Paepe, naast haar vader Edward, die voorzitter was van het wijkcomité. We bemerken nog benevens de burgemeester, de Prinses en Minister de Taeye, Bernard Matthijs, Mevr. Frans Bracke, de Hofdame en rijkswachcommandant Beke. (Verz. EQ)

In de wijk gingen de feestelijkheden hun gang met o.a. een turndemonstratie door de Kon. St.-Xaverius Turngilde «Vlug en Vroom», een kunstconcert door de Kon. Harmonie Ste.-Cecilia, om te besluiten met een kloefkensbal onder de rozenhoeden.

Ook de maandag hadden in de wijk nog allerhande volksspelen plaats, alsook een kunstconcert door de Harmonie «Vooruit». Tot laat in de zomeravond werd duchtig gefeest en gedanst onder de rozenhoeden . . .

't Waren heerlijke dagen die de bevolking van Zele nooit zullen vergeten!

25 jaar later

Deze onvergetelijke dagen zijn zeker niet ontsnapt aan de dankbare bewoners van de wijk. Op zaterdag 25 juni 1977 herdacht men de inhuldiging en een heel programma met feestelijkheden werd samengesteld. Benevens de muzikale wandelingen en -concerten door de drie muziekmaatschappijen, het volksbal in een feesttent, de openluchtmis, de volksspelen in de verscheidene straten en de ballonnetjeswedstrijd, bleek de centrale herdenking, de herinhuldiging van de wijk te zijn.

Het gemeentebestuur van vóór 25 jaar en het huidige bestuur zorgden voor de sfeer. Ere-burgemeester Van Acker mocht het doorsnijden van het erelint overdoen, waarna een tocht plaats had door de feestelijk versierde wijk.

Het afdraaien van twee films van de inhuldiging uit 1952, één van John Van der Cruyssen en één van Piet Christiaens lokten een massale belangstelling. Spijts het regenachtig weder was de Burgemeester Van Ackerwijk één miere-nest. Dat was niet te verwonderen als men weet dat nagenoeg iedere bewoner, kinderen en kleinkinderen had uitgenodigd om deze heuglijke herdenking mee te vieren, nu 25 jaar later . . .

Het centrum en de Tuinwijk

Het bouwvallig en voor de uitbreiding der diensten veel te klein geworden gemeentehuis voldeed niet meer aan de gestelde noden. Burg. Van Acker en het gemeentebestuur zouden met de bouw van een nieuw gemeentehuis, met in de omgeving de voorzieningen voor een administratief centrum, ook nog de gelegenheid bieden het centrum van de gemeente naar het noorden toe te ontsluiten. De prachtige uitgestrekte eigendom, bewoond door mevr. wed. Maurice Caessens werd aangekocht (8 februari 1950) en met de aanliggende gronden van Alfons Van Geffen-Goossens, kon na een verkaveling een nieuwe woonwijk worden geopend voor privébouw.

Dit nieuwe centrum dat aansluiting geeft met de Elststraat kreeg de naam van «Centrum». Er kwamen nog twee verbindingsstraten: in de richting van de Langemuntstraat (over de eigendom van de ontmantelde fabriek Gallet en Cie), de Poststraat, en in de richting van de Dreef, de Minister E. Rubbenslaan. In dit kader werd ook de zandige Dreefwegel een volwaardige woonstraat.

Het prachtige gemeentehuis waarvan de eerste steenlegging plaats had op 20 maart 1954 werd door Mgr. Calewaert ingewijd op 14 juli 1957.

Met het nieuwe postkantoor, het kantoor der belastingen en de nieuwe brandweerkazerne vormde het gemeentehuis met het vredegerecht een groep administratieve gebouwen welke gecentraliseerd liggen rond de oudere dorpskern en voor de bevolking gegroepeerd en centraal gelegen zijn.

Sedert het invoeren van het eenrichtingsverkeer langs de Kouterstraat vormt het Centrum de omleidingsweg naar de richting Gent.

Door deze ontsluiting werd er gelegenheid gegeven aan het privé-initiatief voor het bouwen van een volgend aantal woningen:

Centrum 61

Min. E. Rubbenslaan 27 (er is nog één onbebouwde eigendom)

Poststraat 6

Dreef 35 (w.o. een viertal bestaande woningen).

Zelee was in volle expansie. Rond de zestiger jaren liet de woningnood zich weer nijpend aanvoelen. De bouwmaatschappij zou opnieuw naar nieuwe gronden uitzien. Als uitbreiding van het centrum van de gemeente, tussen de Elst- en Ravestraat, waren nog een achttal hectaren landbouwgrond beschikbaar, welke terreinen werden aangeworven voor het bouwen van een nieuwe wijk.

De plannen werden in 1962 goedgekeurd, zodat de werken voor de bouw van 165 woningen een aanvang namen. De voltooiing van de werken verliep vlot, zodat het betrekken van de woningen reeds geschiedde vanaf 1965. Nog 24 woningen werden opgericht, aangevuld door 16 woningen voor bejaarden met een passend klublokaal. De oudjes kwamen er in 1970 wonen in een meer afgesloten complex: het «Wilgenhof».

De tuinwijk is inmiddels uitgegroeid tot een mooie wijk waarvan in 1972 reeds 201 huizen bewoond waren. De fraaie aanleg, de afwisselende types der woningen en de eerder gemakkelijke oriëntering hebben van de tuinwijk een aangename woon- en wandelwijk gemaakt.

Sinds 1972 breidde de tuinwijk nog verder uit. Er kwamen respectievelijk 24 en 32 huurwoningen bij aangevuld door 28 duplexwoningen. Nog twee reeksen huizen van 36 en 26 «Belofte Aankoop» werden inmiddels voltooid. Ook de ouden van dagen werden niet vergeten. Er kwam een uitbreiding van het «Wilgenhof» met 5 woningen. Inmiddels reikt de tuinwijk reeds tot aan de Stokstraat en is het gemeentelijk sport- en wandelpark volledig ingebouwd. Nog 26 huizen zijn in aanbouw terwijl in februari 1978 20 huizen in de Kastanjelaan zullen bewoond worden.

Het was een gelukkig initiatief de straten met welluidende namen van bomen te benoemen en de beplanting gezellig aan te passen:

Beukenlaan	bewoond 36
Elststraat	6
Acacialaan	77

Dennenlaan	31
Eikenlaan	88
Wilgenhof	21
Platanenlaan	10
Olmenlaan	52
Kastanjelaan	16

In het kader van de tuinwijk zijn de toenmalige landbouwwegen van de Ravestraat en de Cederlaan volwaardige straten geworden waar er intens aan bouwen wordt gedaan.

Benevens al deze verwezenlijkingen te Zele was de maatschappij ook actief te Grembergen en te Buggenhout. De maatschappij kreeg een gewestelijk karakter in 1955. De «Gewestelijke Bouwmaatschappij Zele, Grembergen, Buggenhout» liet in deze laatste twee gemeenten eveneens woningen oprichten. Tot 1970 werden in Grembergen 47 en te Buggenhout 64 huizen gebouwd.

De leiding was inmiddels van schouder veranderd. Burgemeester Geerinck was sedert het voorjaar 1970 de nieuwe voorzitter geworden en zette met zijn beheerraad de ingeslagen bouwpolitiek verder. Hij aanzag het als een zware plicht de ongezone krotten in de gemeente te vervangen en steeds verder te denken aan nieuwbouw.

De samenstelling van de raad van beheer zag er toen uit als volgt:

Voorzitter: Geerinck Avil, burgemeester-volksvertegenwoordiger.

Beheerders: dr. Van Cauteren Eugeen, Francois Gustaaf, Geerinck Paul, Vermeir Frans, Jacobs Frans, De Geest Raymond, Van Kerckhove Petrus, Van Lijsebettens Cesar.

Vertegenwoordiger van de provincie: Onselaeere Valère.

Vertegenwoordiger van de Staat: Koppen Maurice.

Kommissarissen: De Bruyne Jozef, Famelaer Paul, De Bus Jozef.

Secretaris: Anthuenis Gilbert.

Op 16 september 1972 vierde de maatschappij op luisterrijke wijze haar 50-jarig bestaan. Minister-Staatssecretaris voor Huisvesting Breyne woonde de plechtigheden bij op de gemeentehuizen van Buggenhout en Grembergen. Te Zele onthulde hij een eenvoudig gedenkteken in de Beukenlaan, dat het symbool van het leven voorstelde. Het is een werk van beeldhouwer De Martelaere. Het stelt een jongetje voor dat de blik op de toekomst gericht houdt. Tijdens de academische zitting in de raadszaal werd nog hulde gebracht aan ere-burgemeester Van Acker en aan dr. Van Cauteren wegens zijn 32-jarige activiteiten in de raad van beheer.

Verkaveling Dendermondebaan-Langestraat

Op initiatief van het gemeentebestuur werd in 1968 tussen de Dendermondebaan en de Langestraat een sociaal grondbeleid gepland om een groot aantal gunstig gelegen loten bouwgrond tegen voordelige prijzen ter beschikking te stellen. Dit plan, met verbindingen naar de Rot-, de Kapelle- en de Roskot-

straat, werd in 1971 door het volgend gemeentebestuur volledig uitgewerkt zodat circa 280 percelen bouwgrond voor privébouw aan de kandidaat-kopers in openbare verkopingen konden toegewezen worden.

De nodige infrastructuurwerken hebben het «Ruyvelt» van uitzicht grondig veranderd. De doodlopende Rotstraat kreeg een waardige ontsluiting; de zgn. meers in de Roskotstraat verdween totaal en de Langestraat werd pijlrecht verbonden met de Dendermondebaan door een brede straat, precies naast de stenen molen van Rosseels, die . . . misschien later nog zal ontdekt worden. De straten kregen betrekkelijk geslaagde namen: de Ommegangstraat, de Collegestraat, de Verbindingsstraat, de Vuurkruisenstraat en tenslotte de bestaande verlenging van de Rotstraat.

De totale oppervlakte van het algemeen verkavelingsplan bedraagt bijna 17 ha., waarvan na het aftrekken voor de wegen, speelpleinen, groene ruimte en uitwegen, 12 ha. 61 a. oppervlakte kunnen benut worden om te bouwen. 66 percelen zijn bestemd voor open bebouwing, 176 voor halfopen en 38 percelen moeten dienen voor gesloten bebouwing.

Als deze woonwijk zal voltooid zijn, zal de samenstelling der straten er als volgt uitzien: Ommegangstraat 102 woningen, nieuw gedeelte Rotstraat 36, Collegestraat 40, Verbindingsstraat 53, Vuurkruisenstraat 42 of een totaal van 280 woningen. Architecten hebben in deze wijk hun fantasie laten werken waarvan vele modellen esthetisch geslaagd zijn en andere uit de smaak vallen.

Op 1 januari 1978 waren er reeds 229 huizen bewoond:

Ommegangstraat	85
Rotstraat (nieuw gedeelte)	32
Collegestraat	24
Verbindingsstraat	46
Vuurkruisenstraat	42

De «Vlaschaard»

Tussen de Kouterbos- en de Eekstraat rees een nieuwe wijk uit de grond, gebouwd door de Nationale Landmaatschappij. Voor het ogenblik worden 37 ééngezinshuizen opgericht die bestemd zijn voor de verkoop. Op 1 januari 1978 woonden reeds 29 gezinnen in de wijk, de «Vlaschaard». Men heeft deze passende naam gekozen, en dan nog volgens de oude spelling, omdat vroeger deze grond bijna uitsluitend voor de vlasteelt werd benut en dan nog in hoofdzaak als legland.

Als men even de synthese maakt van wat in Zele reeds is gerealiseerd inzake bouwpolitiek door toedoen van de Zeelse bouwmaatschappij, door de Nationale Landmaatschappij of door het initiatief van gemeentebesturen inzake verkavelingen, dan komt men tot een fantastische verwezenlijking welke nog niet veel gemeenten hebben geëvenaard.

De 26 «gemeentehuizen» van 1923 in de Roskotstraat te buiten gelaten, komen we tot een na-oorlogse verwezenlijking van circa 1.180 woningen:

Burgem. Van Ackerwijk (Zeelse bouwmaatschappij)	314
Nieuwe en Oude Kouterdreef (idem)	40
Centrum (Gemeentebestuur - verkaveling) ongeveer	125
Tuinwijk (Zeelse bouwmaatschappij)	383
Dendermondebaan-Langestraat (Gemeentebestuur-verkaveling)	280
de «Vlaschaard» (Nationale Landmaatschappij)	37

Er zitten evenwel nog toekomstplannen in de lade. De «Gewestelijke Maatschappij voor woningbouw S.V.» of de nieuwe benaming voor de bouwmaatschappij, heeft o.a. het plan de laatste gronden die zij nog bezit, gelegen tussen de Van Hesedreef en de Oude en Nieuwe Kouterdreef met 90 woningen te bebouwen. En ook de Nationale Landmaatschappij zou nog aan uitbreiding denken.

Om de kerk in de eigenlijke en figuurlijke betekenis in 't midden te houden en om de ontvolking van de drie traditionele wijken (Heikant, Huivelde en Durmen) tegen te gaan, zou het zeker niet ongepast zijn ook daar kleinere inplantingen te vestigen. Het zou ten goede komen aan de parochiale verenigingen en -werken, aan de bestaande onderwijsinrichtingen en aan de middenstanders die hoofdzakelijk van een kleinere wijkgemeenschap moeten leven.

Om te besluiten, geven wij nog de huidige samenstelling van de raad van beheer van de «Gewestelijke maatschappij voor woningbouw S.V.», waarvan wij de pioniers, de vroegere en huidige voorzitters en beheerders gelukwensen voor hun verwezenlijkingen ten bate van de bevolking.

Voorzitter: Geerinck Avil, burgemeester-senator.

Beheerders: Van Lijsebettens Cesar, De Geest Raymond, Van Kerckhove Petrus, Van Kerckhove Jozef, Geerinck Paul, Rupus Alphonse, D'Hooghe Clarisse, De Gendt Marcel, Stallaert Pierre.

Kommissarissen: Heirbaut Egide, De Bus Jozef, Famelaer Paul, Rupus Alfons.

Etienne Quintijn.

(1) Brochure: Gewestelijke Bouwmaatschappij Zele, Grembergen, Buggenhout. 50 jaar. 1922-1972; 16 september 1972.

REGLEMENT

over het reinigen der openbare wegen, het wegnemen van keukenafval en uitwerpsels, en het maken van gezondheids-instellingen binnen de huizen.

DE GEMEENTERAAD VAN ZELE PROVINCIE OOSTVLAANDEREN,

Gezien artikel 78 der gemeentewet :

BESLUIT :

FITEL I.

reinen der openbare wegen.

ARTIKEL 1. — Het is verboden in de straatgreppels en in de riolen slijk, zavel, en op den weg opgeraapte vuilnissen te werpen.

ART. 2. — Bij droogte, moet men, vooraleer de straten te vagen, ze op voldoende wijze besproeien om het stof neer te slaan.

ART. 3. — De eigenaar of pachter van allen bebouwd en afgesloten grond is gehouden :

1° Iederen dag de gaanpaden langs gezegde gronden, alsook de goten in die gaanpaden gelegd, te doen reinigen, zorg dragende het water, dat hiertoe gediend heeft, naar de straatgreppel te vagen.

2° Op deze gaanpaden sneeuw en hagel bij hoopen oopen te vagen, zonder den openbaren weg of de greppels te belemmeren, en dit werk te verrichten zoodra het mogelijk is.

3° Gezegde gaanpaden met zavel of asch te bestrooien als zij bij vorst glad geworden zijn.

4° Op de eerste vordering van het gemeentebestuur, het ijs te breken in de greppels of op de boordwegen, langs diezelfde gronden, en het ijs derwijze langs de kanten des steenwegs oopen te hoopen, dat rioolgoten en greppels vrij blijven.

ART. 4. — Voor de woningen door verschillende huisgezinnen gebruikt, is de eigenaar verantwoordelijk voor de uitvoering van artikels 1, 2 en 3.

ART. 5. — Wat de toegangen betreft der kerken en openbare geestelijken moet het wegvagen en wegnemen van sneeuw en ijs gedaan worden door de besturen, welke met het onderhoud dezer goederen belast zijn.

TITEL II.

Wegnemen van keukenafval en uitwerpsels.

ART. 6. — De inwoner van alle gebouwen is gehouden ten minste eens per week de huisvuilnissen aan den openbaren reinigingsdienst te bestellen.

ART. 7. — De putten die menselijke uitwerpsels bevatten gemengd of niet met opslorpemde stoffen moeten zoo dikwijls mogelijk geleid worden, ten minste eens per jaar.

ART. 8. — Alle vaste bak uitsluitelijk bestemd voor de asch, het opvaagsel en ander stevigen afval, moet ten minste eens per week geleidigd worden.

TITEL III.

Bijzondere gebouwen. Machtigingen.

ART. 9. — Niemand mag zonder voorafgaandelijke, schriftelijke en uitdrukkelijke machtiging van het College van Burgemeester en Schepenen:

a) Een beerput, een mestput maken, herstellen, afbreken of dempen op een welkdanigen grond, gesloten of niet gesloten, op welken afstand het ook weze der openbare wegen ;

b) Eene riool, eene verbinding met de riool of eene waterbuis binnen de eigendommen of op den openbaren weg bouwen, herbouwen, wijzigen, herstellen of dempen.

ART. 10. — De vraag om machtiging, gedateerd en geteekend door den eigenaar, moet gezonden worden aan het College van Burgemeester en Schepenen.

ART. 11. — Alle vraag om machtiging moet vergezeld zijn van stukken in dubbel afschrift, bevattende :

1° Het plan der uit te voeren werken ;

2° Een grondplan, waarop benevens de ligging der beer, of mestputten, deze der naastbij gelegene putten en waterbakken wordt opgegeven ;

3° Eene doorsnede, in betrekking met den grond, de diepte aanwijzende der putten en waterbakken alsook deze van de onderaardsche waterlaag, als zij gekend is.

ART. 12. — Het plan en de doorsneden, door den eigenaar gedateerd en ondertekend, moeten met juistheid en met inkt geteekend zijn, op doorschijnend papier op de schaal van 0^m02 per meter, zorgvuldig getint gecoteerd.

Voor de herstellings- en veranderingswerken, moeten de te bewaren gedeelten in 't zwart geteekend of getint zijn, de af te breken in 't geel, en de te herbouwen in 't rood.

De twee exemplaren der plans worden bestempeld bij de ontvangst der vraag ; na, zoo noodige wijziging, wordt het eene bewaard bij de akten en het ander aan de belanghebbende partij teruggegeven om het stipt uit te voeren.

ART. 13. — De machtigingen in dezen titel vermeld worden aanzien, als niet bestaande, wanneer binnen de zes maanden ervan geen gebruik wordt gemaakt.

ART. 14. — Het is den bouwmeesters, aannemers en andere personen belast met het bestuur of de uitvoering der werken, verboden het werk voor de machtiging aan te vangen.

TITEL IV.

Gewone gemakken of privaten.

ART. 15. — De gemakken moeten gescheiden, en zoo verre mogelijk verwijderd zijn van de bijzondere gebouwen, welke bewoond zijn of dit kunnen worden, van de openbare gebouwen en van de benutbare lokalen voor de noodwendigheden van nijverheid en handel.

ART. 16. — Zij moeten insgelijks op den grootst mogelijken afstand zijn van de putten, bronnen en waterloopen waarvan het water rechtstreeks of onrechtstreeks wordt benuttigd of zou kunnen gebruikt worden voor voedend of huiselijk gebruik.

ART. 17. — Ieder gemak moet voorzien zijn van eene verluchtungsopening van ten minste 0^m.20 zoo dicht mogelijk bij de zoldering en rechtstreeks in gemeenschap met de buitenlucht.

ART. 18. — Bij herbouwing van een gemak moet het derwijze heringericht worden dat het in alle opzichten voldoet aan de voorschriften dezer verordening.

TITEL V.

Asch- en afvalputten ; beir- en meststoffen.

§ I. Asch- en afvalputen.

ART. 19. — De asch en de huisafval (ter uitzondering van de uitwerpselen van menschen en dieren) moeten verzameld worden in beweegbare waterlichte bakken, van handvatsels voorzien. Die bakken mogen niet groot zijn, om ze gemakkelijk door een of twee personen te kunnen doen wegnemen, als zij vol zijn. Zoo zij niet in eene overdekte plaats staan, moeten zij van een deksel voorzien zijn.

ART. 20. — De vaste vergaarputten om, ter plaats, de asch en ander huiselijken afval te kunnen benuttigen (ter uitzondering van de uitwerpselen van menschen en dieren) mogen niet in de nabijheid van eene woning staan ; men moet ze gemakkelijk kunnen naderen en ruimen ; zij moeten waterdichte wanden hebben en geplaatst zijn onder een ondoordringbaar dak.

Er mag geene enkele verbinding worden gemaakt tusschen een vasten vergaarput van dit soort en eenen beerput, eene huis- of straatriool.

§ II. Beerputten.

ART. 21. — Elke beerput moet gemaakt worden op den grootst mogelijken afstand van de woningen, putten, bronnen en waterloopen.

Hij moet derwijze gebouwd en gelegen zijn dat men er gemakkelijk aan kunne om hem te reinigen en te ruimen.

De onderaardsche goot, langswaar de uitwerpselen en het vuil water in den put loopen, moet voldoen aan volgende de voorschriften :

De goot zal gelegd worden met ineen schuivende buizen in vernist Keulsch aardewerk of onberoestbaar gietijzer, op een vasten grond geplaatst of op een bed van beton van 0^m20 dikte, derwijze dat de buis op hare gansche lengte op den bodem der uitgraving draagt. De voegen moeten waterdicht zijn, zonder naden langs binnen.

Hare helling moet eenvormig van ten minste 3 t. h. zijn.

Haar bovenkant moet ten minste 0^m20 beneden den vloer der keldering liggen.

Overal waar eene buis een muur doortrekt, zal men een gewelf maken, dat tusschen de buis en den muur eene ruimte laat van ten minste 0^m75, om alle inzakking te voorzien.

De buizen moeten eene doorsnede hebben, overeenstemmende met de noodwendigheden, en haar binnendiameter mag nooit minder zijn dan 0^m10.

De twee uiteinden moeten voorzien zijn van voldoende verluchtungsbuizen om de luchtstreaming te verzekeren op geheel het deel dat onder de gebouwen ligt.

De opening, toegang gevende tot de huiscanalisatie, en niet tot de verluchting of het onderzoek bestemd, moet voorzien zijn van een goed luchtafsnijder.

ART. 22. — De beerputten zullen den vorm hebben van een rechtstandigen cylinder met een bodem in omgekeerde kap; zij moeten gemetseld worden in harden baksteen met cement mortel. Het inwendige zal gepleisterd worden met cement of met alle andere ondoordringbare stof, en het uitwendige met eene laag kleiaarde of eene laag vetten beton van ten minste 0^m24 dik, die niet alleen de rechtstandige wanden maar ook den bodem van den put zal bekleeden. Deze zal gewelfd zijn.

De omtrek zal twee steenen dik zijn en den bodem anderhalve steen.

De ronde opening zal ten minste 0^m80 doorsnede hebben, en luchtdicht worden gesloten met een sterk deksel in steen of in gegoten ijzer, in eene geschikte lijst passende.

De beerputten zullen met den dampkring in betrekking gesteld worden langs de valbuis der gemakken, welke zal verlengd zijn tot boven de daken en uitmonden op ten minste 2 meters afstand van de vensters der bewoonde kamers.

ART. 23. — Vooraleer een vasten put te dempen moet de eigenaar hem tot op den bodem doen reinigen en, 48 uren te voren, het College van Burgemeester en Schepenen schriftelijk verwittigen op wat dag de demping zal beginnen, om dit College toe te laten de uitvoering van het werk te doen bewaken.

De bouwstoffen, voortkomende van het uitbreken van beerputten, mogen niet voor andere gebouwen benuttigd worden.

ART. 24. — De werklieden, belast met het reinigen, ruimen of herstellen van eenen beerput, mogen er slechts ingaan nadat de eigenaar of de ondernemer, voor wien zij werken, zich verzekerd heeft dat zij niet het minste gevaar loopen.

In elk geval moet men, voor alle zekerheid, gedurende gansch den loop van het werk, zooveel werklieden buiten den put stellen als er in zijn.

In den put moet alle werkman voorzien zijn van een gordelband, met eene touw of riem, voortdurend door een werkman van buiten vastgehouden.

Indien een ongeval zich voordoet, worden de werken onmiddellijk gestaakt en, den dag zelf, verklaring hiervan aan de politiege daan. Zij mogen slechts worden hernomen mits toelating van het gemeentebestuur dat de noodige voorzorgen zal voorschrijven.

§ III. Mestput.

ART. 25. — Elke mestput moet zooveel mogelijk verwijderd zijn van de bijzondere gebouwen welke bewoond zijn of het kunnen worden, van de openbare gebouwen en van de benuttigbare lokalen voor de noodwendigheden van nijverheid of handel, alsmede van putten, bronnen en waterloopen.

ART. 26. — De mestputten moeten derwijze geplaatst zijn dat men er gemakkelijk aan kunne.

Wat betreft den vorm en de bouwwijze, zullen zij gemaakt worden in de voorwaarden voor de beerputten bepaald door artikel 22, behalve dat het gewelf door een beweegbaar deksel mag vervangen worden.

ART. 27. — Vaste mestputten mogen op den grond gemaakt worden.

Zij moeten gebouw worden in beton of in metselwerk met cementmortel, en langs binnen er mede bepleisterd ; de bodem zal bij voorkeur in beton zijn.

Zij zullen voorzien zijn van een deksel.

TITEL VI.

Huisdieren, stallen, schuren, verkenskoten.

ART. 28. — Het is verboden in bewoonde lokalen andere dieren te houden dan honden, katten, eekhoorentjes, apen en vogels in kooien ; diuden mogen op zolders gekweekt worden.

ART. 29. — De bewoner van eenen eigendom mag geene winstgevende of werkdieren houden, noch het mest dezer dieren op zulke plaats of op zulke wijze stapelen dat het water, tot drank van den mensch of tot huiselijk gebruik benuttigd, er door kunne bevuild worden.

ART. 30. — De schuren, stallen, verkenkoten en andere lokalen waarin dieren staan, mogen niet in rechtstreeksche verbinding zijn met plaatsen welke tot woonkamer dienen of kunnen dienen.

Zij moeten gebouwd zijn in metselwerk; de grond ervan zal bekleed zijn met harde en niet opslorpemde bouwstoffen, gelegd en gevoegd met cementmortel; hij zal eene helling van 0^m0.3 per meter naar de afvloeiingsgreppel hebben. Zij moeten goed verlicht en verlucht zijn en bestendig in volkomen staat van reinheid onderhouden worden.

TITEL VII.

Zinkputten, putten met zandgrond, opslorpingsputten.

ART. 31. — Het maken van zinkputten, putten met zandgrond of opslorpingsputten is streng verboden, welke ook den aard der stoffen zij welke er in gestort zouden worden.

ART. 32. — De overtredingen dezer verordening zullen gestraft worden met eene geldboete van vijf tot vijf-en-twintig franken en eene gevangzitting van twee tot zeven dagen, of met eene enkele deze straffen.

Aldus bepaald vastgesteld door den Gemeenteraad van Zele in zitting van 1 December 1900.

Van wege den Raad:

De Gemeente-Sekretaris,

J. DE MEULDER.

De Burgemeester-Voorzitter,

CESAR MEEUS.

Zelee. — Snekerdruk C. GEENS-VELDEMAN.

WREEDE MOORD
gepleegd te Charleroy op Vannot,
geboren te Zele (Vlaanderen)

Men hoort niet als van rampen en malheuren
Want de boosheid der menschen is te groot
In Charleroy heeft men weér zien gebeuren
Hoe een man werd wreed gebracht ter dood
Hij was te Zele in Vlaanderen geboren
En zijne vrouw was uit het Walenland
Zij had een ander die haar kwam bekoren
En heeft haren man doen brengen van de kant

In overspel kwam zij met hem te leven
En sprak welhaast word ik uw echte vrouw
Iemand zal mijnen man den doodslag geven
Wij zullen zamen leven in de trouw
Den moordenaar die is in huis gekomen
Haar man in slaap in 't midden van de nacht
Hij heeft een hamer in de hand genomen
Waarmee hij hem van 't leven heeft gebracht

Als nu Vannot zoo wreed was doodgeslagen
Verdween zijn lijk in 't midden van de nacht
Maar God kon dees boosheid niet verdragen
De zaak werd spoedig aan het licht gebracht
Den prokureur heeft eenen brief gekregen
En daar werd spoedig onderzoek gedaan
Men vroeg de vrouw waar is uw man gebleven
Zij sprak ik heb de moord toch niet begaan.

Mijn echtgenoot die heeft mij laten varen
Hij is misschien al in Amerika
Ziet hier den brief die alles zal verklaren
Hoe dat hij mij gelaten heeft in rouw
Den Commissair die alles kwam doorgronden
Kwam echter op het rechte spoor
Onder een mesthoop heeft hij het lijk gevonden
Dat door een hamerslag was wreed vermoord

Hoe droeven dag wanneer hij werd begraven
Duizende menschen volgden hem met pijn
Men hoorde zijnen broeder droevig klagen
Hij riep ach God help mij van 's wereldsplein
Maar als het lijk op 't kerkhof is gekomen
Wilden zijn kinderen springen in het graf
En met geweld heeft men hen weggenomen
Zij riepen God rukt ons den wereld af.

De vrouw zit nu geketend en gebonden
Maar hare straf die zal zij niet ontgaan
Vier medeplichtigen heeft men gevonden
Met elf gendarmen naar 't gevang gedaan
Jong en getrouwd al wie zijt nog in 't leven
Vlucht overspel ondeugd en darterheid
Dit droevig lied zal u een voorbeeld geven
Bemind elkander tot in der eeuwigheid.

INHOUD

1978 Jaar van het Dorp	7
Verslag over de werking van de kring: Dienstjaar 1977	9
Plechtige communie als overgangsrithé tot het volwassen leven	11
Het epos van de Pauselijke Zoeaven	25
Zeie in 1977	47
De lotgevallen van de spoorwegen elders en...hier	53
Sprokkelingen	61
Ruimtelijke ordening en wanordening	70
Bouwen en wonen	76
Reglement 1900	87
Wreede moord	93